Ο ΝΟΥΜΑΣ

ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ
ΠΟΛΙΤΙΚΗ - ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ - ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ
Δ. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

Ενας λαός ὑψώνεται ὅμα δείξῃ πώς δὲ φοβᾶται τὴν ἀλήθεια—ΨΥΧΑΡΗΣ.

Κάθε γλώσσα ἔχει τοὺς φυσικούς της κανόνες.
ΒΗΛΑΡΑΣ

ΧΡΟΝΙΑ Ζ'. ✵ ΑΘΗΝΑ, ΚΕΡΙΑΚΗ 26 ΤΟΥ ΑΛΩΝΑΡΗ 1909 ✵ ΓΡΑΦΕΙΑ: ΔΡΟΜΟΣ ΖΗΝΩΝΑ ΑΡΙΘ. 2 ✵ ΑΡΙΘΜΟΣ 354

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ. Σημειώματα στὸ περιθώριο.
ΑΡΓΥΡΗΣ ΕΦΤΑΛΙΩΤΗΣ. Φυλλάδες τοῦ Γεροδήμου (συνέχεια).
ΠΕΤΡΟΣ ΒΑΣΙΛΙΚΟΣ. Φιλολογικὲς ἐπιφυλλίδες—Λυρικὴ ποίηση.
ΑΥΔΟΣ ΠΟΔΑΒΡΟΣ. Ὄξ' ἀπ' τὰ δόντια.
Ο ΚΡΙΤΙΚΟΣ ΤΟΥ ΝΟΥΜΑ. Θεατρικὰ—Ἡ Μελάχρα.
ΠΟΙΗΜΑΤΑ. Κλεαρέτη Δίπλα.
ΠΑΡΑΓΡΑΦΑΚΙΑ—ΧΡΟΝΙΚΟ ΒΔΟΜΑΔΙΑΤΙΚΟ—Η ΚΟΙΝΗ ΓΝΩΜΗ—Ο,ΤΙ ΘΕΛΕΤΕ—ΧΩΡΙΣ ΓΡΑΜΜΑΤΟΣΗΜΟ.

ΦΥΛΛΑΔΕΣ ΤΟΥ ΓΕΡΟΔΗΜΟΥ*)

Η'

ΠΡΩΤΟΧΡΟΝΙΑ

Δὲ σᾶς ἀφίνω, παλιά μου χρόνια! Θὰ σκαλίζω, θὰ ξετρυπώνω, καὶ θαραδιάζω... Ἕνα ἕνα θὰ τὰ ξετυλίγω τὰ ψυχικὰ φυλαχτήρια μου... Νὰ σὲ χαρῶ, ἀνυπόμονε πατριώτη, μὴ μοῦ τἀφίνῃς ἔξω αὐτά. Κάλλιο νὰ μπαίνῃς στὸ περιβόλι, νὰ κοιτάζῃς τὸ δέντρο καὶ νὰ κόβῃς ἀπὸ τὰ κλωνιά του τὸ πωρικό, παρὰ νὰ τρέχῃς νὰ τὸ χαρῇς κομμένο στὸ πιάτο. Δὲ μ' ἔννοιωσες τάχα; Τάχα δὲν ἔφαγες ποτὲ σταφύλια στ' ἀμπέλι; Δὲν εἶχες ποτέ σου ἀμπέλι, κούτσουρα ἀραδιασμένα τὸ χειμῶνα, ὕστερα ν' ἀρχίζῃ νὰ πρασινίζῃ, νὰ βγάζῃ τὰ χνουδωτὰ σημάδια τῆς νιότης, νὰ πετάῃ βλαστάρια καὶ νὰ κλαδώνῃ, κατόπι νἀνθίζῃ καὶ νὰ κρεμνιένται τὰ χιονάτα λουλούδια του, ἔπειτα μικρὲς ἀγορίδες, κι αὐτὲς νὰ μεγαλώνουν καὶ νὰ γίνουνται σιγὰ σιγὰ κόκκινες, ὥσπου νὰ καταντοῦνε σταφύλια; Σὰ νὰ μοῦ λὲς, θαρρῶ, ναί. Ἔχε λοιπὸν ὑπομονή, καὶ κατέβαινε τώρα στ' ἀμπέλι ποὺ πρασινίζει, ἴσως δώσῃ ὁ Θεὸς καὶ μαζέψῃς καρπὸ κατόπι.

Πῶς νὰ μὴν τὴ θυμηθῶ τὴν πρωτοχρονιὰ ἐκείνου τοῦ χρόνου, ποὺ φυσοῦσε ἡ νοτιὰ σὰ δαιμονισμένη, ἡ θάλασσα φούσκωνε σὰ νὰ ἤθελε νὰ μᾶς καταπιῇ, τὰ κεραμίδια πέφτανε σὰ χαλάζι, σφύριζαν τὰ παράθυρα, καὶ τὸ σφύριγμά τους ἀνεβοκατέβαινε σὰν τσιριχτὸ γυναίκας ποὺ τὴν ἔπιασαν πόνοι . . . Τὴ θυμοῦμαι, κι ὡς τόσο τὸ νειώθω πῶς φοβᾶσαι νὰ μὴ σοῦ τὰ ἱστορήσω τὰ τραγούδια ποὺ τραγουδήσαμε, τὰ ρόδια ποὺ σπάσαμε, τὶς μερίδες ποὺ κοψαμε, τὰ λιόφυλλα ποὺ ρίξαμε στὴ φωτιὰ νὰ πηδήξουν καὶ νὰ μᾶς ποῦν τὴν καλή μας τὴ μοῖρα. Θὰ σοῦ τὴν κάμω λοιπὸν τὴ χάρη καὶ δὲ θὰ τὰ πῶ. Νἄρθῃς ὅμως μαζί μου νὰ πᾶμε κάτω κατὰ τὸ δρόμο τῆς σκάλας, ἐκεῖ κοντὰ στὸν γκρεμνό, ποὺ πῆγα μαζὶ μὲ τὸ γέρο Βασίλη ἐκεῖνο τἀπομεσήμερο, νὰ δῶ τὸ κακὸ ποὺ γινότανε μέσα στὴ φουρτουνιασμένη τὴ θάλασσα. Ὅλο τὸ χωριὸ εἶταν ἐκεῖ μαζεμένο καὶ κοίταζε.

Τί νὰ κοίταζε! Τἀγριεμένα τὰ κύματα; Τὰ θολωμένα τὰ βουνὰ ἀντίκρυ; Τὶς μπόρες ποὺ ἀρμενίζανε μακριὰ κ' ἔδεναν τὴ θάλασσα μὲ τὸν οὐρανό; Τίποτις ἀπ' αὐτὰ δὲν κοίταζαν. Τὰ μάτια τους εἶτανε στηλωμένα σὲ δυὸ κατάρτια ποὺ στεκόντανε μισογερμένα ἀπάνω στὰ κύματα, μ' ἀνοιγμένα πανιά. Ἡ γολέττα, ἡ ἄγκουρά της, τἀμπάρια της, ὅλα στὸ βάθος! Τὰ εἶχε καταπιωμένα ἡ ἀχόρταγ' ἡ θάλασσα. Εἶταν κι ὁ Καπετὰν Μουσταφᾶς ἐκεῖ κάτω. Κ' οἱ ναῦτες τους, καὶ οἱ βλαστημιές τους, ὅλα πνιγμένα! Μόνο ποὺ εἶτανε ρηχὰ τὰ νερὰ, κ' ἔμειναν τὰ κατάρτια ἀπ' ἔξω, καὶ τἄδερνε ὁ ἄνεμος καὶ τοὺς σάλευε τὸ μνημούρι τους. Ὡς καὶ νεκροὺς δὲν τοὺς ἄφινε ἡ φουρτούνα!

Σὰ μεγάλωσα, καὶ τὸ συλλογιούμουν ἐκεῖνο τὸ περιστατικό, ἔλεγα, ἴσως κάτι ἤθελε νὰ μᾶς πῇ ὁ Ἅη Βασίλης ἐκείνη τὴ μέρα. Πῶς ἔτσι θὰ φουρτουνιάσῃ μιὰ μέρα κ' ἡ Ρωμιωσύνη, καὶ θὰ τοὺς καταπιῇ ὅλους τους. Καὶ περίμενα τὴν προφητεία νὰ βγῇ!

Μὰ σὰ γέρασα, κ' εἶδα πῶς ἡ Ρωμιωσύνη ἀπὸ τέτοιες φουρτοῦνες δὲν παίρνει, εἶπα, Κρῖμα στὸν καημένο τὸν Καπετὰν Μουσταφᾶ! Δὲν εἶτανε σημάδι τοῦ Ἅη Βασίλη, εἶταν ἡ κακή του ἡ τύχη καὶ πνίγηκε. Ἕνας Τοῦρκος παραπάνω, ἕνας παρακάτω τί σημαίνει! Κρῖμα στὸν Καπετὰν Μουσταφᾶ!

(Ἀκολουθεῖ)

ΑΡΓΥΡΗΣ ΕΦΤΑΛΙΩΤΗΣ

*) Ἡ ἀρχή του στὸ 352 φύλλο.

ΟΞ' ΑΠ' ΤΑ ΔΟΝΤΙΑ

(Ἀνοιχτὸ γράμμα στοὺς βένδες κ' ἐφέντηδες Ἀχμὲτ Ριζᾶ, Ναζήμ, Νιαζῆ, Ἐμβὲρ κλπ.)

Πάει χρόνος κι ἀπάνου ποὺ καταλύθηκε ἡ Σουλτανοκρατία καὶ γιόρταση ὁ κόσμος τῶν ραγιάδων μὲ τὴν καρδιά του ἐλπίζοντας πὼς ἔρχεται ἡ λευτεριὰ νὰ φωτίσῃ τοῦ Ζόφου τὸ Κράτος. Μέσα στὶς τρέλλες τῶν πανηγυριῶν, κ' ἐνῶ ἐσεῖς φροντίζατε ἀκόμη μονάχα πῶς νὰ γκρεμίστε τοῦ Σουλτάνου τὰ στηρίγματα, ἀκούσατε καὶ δῶθε κεῖθε—ἂν ἀκούσατε—καὶ κάποιες συμβουλὲς εἰλικρινὲς ἀπὸ ἀνθρώπους φίλους τῆς Ἀνατολῆς καὶ Εὐρωπαίους καὶ δικούς μας, ποὺ ἤξεραν κ' ἐσᾶς καὶ τὰ μυαλά σας. Σᾶς συμβούλεψαν: Νὰ παρατῆτε τὰ πανεθνικά σας ὄνειρα. Νὰ σβύσετε τὴ διαφορὰ καταχτημένων καὶ καταχτητῶν. Νἀφήστε λεύτερο τὸ κάθε ἔθνος νὰ προοδέψῃ μ' ἴσα δικαιώματα. Ὅλες οἱ γλῶσσες κ' οἱ θρησκεῖες νἀναγνωρίζουνται τὸ ἴδιο μέσ' τὸ Κράτος. Νὰ λείψουν οἱ λογοκρισίες. Νὰ θεμελιώσετε δικαιοσύνη καὶ ἀσφάλεια. Καὶ μόνο ὕστερ' ἀπ' αὐτὰ σᾶς λέγαμ' ἀπ' αὐτὲς τὶς στῆλες πὼς μπορεῖτε νὰ σκεφτῆτε γιὰ τὴ γενικὴ στρατολογία, προπάντων τῶν Ἑλλήνων, γιατὶ ἀλλοιῶς, χωρὶς τὴν ἰσοπολιτεία καὶ χωρὶς νὰ ξέρουνε πὼς φέρνεστε ἀδερφικὰ μὲ τὴν Ἑλλάδα, δὲ θὰ μποροῦνε νἀφοσιωθοῦν στὸ κράτος σας οἱ Ἕλληνες.

Ἐσεῖς τί κάνατε; Πρῶτα πρῶτα ὀνοματίσατε ὅλο τὸν κόσμο Ὀσμανλῆδες. Φαγωθήκατε γιὰ νὰ μὴ βγοῦνε βουλευτάδες Χριστιανοί. Ἐκπαίδευση μέση κι ἀνώτερη τὴ θέτε Τούρκικη. Γλῶσσα τοῦ Κράτους Τούρκικη. Δικαιοσύνη Τούρκικη κι αὐτή. Τοὺς ἀλλοέθνους τοὺς θελετε ραγιάδες. Σφάζετε τοὺς Ἀρμένηδες. Σπέρνετε δολοφόνους στὴ Μακεδονία καὶ τὴν Ἤπειρο γιὰ μᾶς; τοὺς Ἕλληνες. Καμώνεστε πὼς κυνηγᾶτε συμμορίες καὶ ζητᾶτε ὅπλα, μόνο γιὰ νὰ τρομοκρατήσετε, νὰ ταπεινώσετε καὶ νὰ φορολογήσετε. Κηρύχνετε μιὰ ὕπουλη στρατολογία, γιὰ νἀργυρολογήσετε καὶ νὰ πιέσετε. Δολοφονεῖτε δημοσιογράφους, δολοφονεῖτε βουλευτάδες, γιὰ νὰ κλείσετε τὸ στόμα τους γιὰ πάντα. Διώχνετε φιλελεύτερους. Ζητᾶτε νὰ πλέξετε ἰδέες ἐθνικές, νὰ βασανίζετε καὶ νἀδικῆτε τοὺς ἄλλους, νὰ δυναμώνετε τὴν τουρκολογιά. Τρίζετε τὰ δόντια στὴν Ἑλλάδα, τὴν ὁμόεθνη μὲ τόνα τρίτο τοῦ πληθυσμοῦ τοῦ Κράτους σας, καὶ τρέμετε σὰν τοὺς λαγοὺς μπροστὰ στὴ Βουργαρία, ἐπειδὴ ἔτυχε νἄχῃ πολὺ στρατὸ ἑτοιμασμένο. Κρώζετε γιὰ τὴν Κρήτη καὶ ξεπουλᾶτε κοντζὰμ Βοσνία καὶ Ἐρζεγοβίνη καὶ Ρωμυλία.

Ὅλ' αὐτὰ σημαίνουν ἕνα πρᾶμα: Ὁ λύκος κι ἂν ἐγέρασε κι ἄλλαξε τὸ μαλλί του, δὲν ἄλλαξε τὴ γνώμη του μηδὲ τὴν κεφαλή του. Τὸ ἴδιο κ' ἐσεῖς οἱ Τοῦρκοι. Τάχατες Νεότουρκοι. Βγήκατε καὶ μᾶς κηρύξατε ἰσότητα καὶ λευτεριὰ κι ἀδερφοσύνη, τρανὲς ψευτιὲς στὰ τούρκικα τὰ στόματα. Στὸ νοῦ σας εἴχατε ὄνειρα παντουρκιστικὰ καὶ πλιάτσικο· τίποτις ἄλλο. Χαμίτηδες κ' οἱ ἴδιοι, βγάλατε τὸ Χαμίτη, νὰ μπῆτ' ἐσεῖς στὴ θέση του, καὶ τώρα ἔχουμε Χαμίτη μυριοκέφαλο, χειρότερο χίλιες φορὲς ἀπὸ τὸν πρῶτο. Ὅπως ἡ θάλασσα κλύζει πάντα τάν-

θρώπων κακά, κατὰ πού λέει, θαρρῶ, ὁ Εὐριπίδης, ἔτσι καὶ τὸ δικό σας Σύνταγμα τὸ βρήκατε, γιὰ νὰ σκεπάστε σκέδια ἐθνοπνιχτικά, δολοφονίες, τρομοκρατία, πίεση, βασανιστήρια, καταδίωξη τῆς λευτεριᾶς, βούτηγμα στὶς λίρες τοῦ Χαμίτη, σφαγὲς καμωμένες τάχατες ἀπ' τοὺς ἀπολυταρχικοὺς κ' ἐνοχοποίηση ἐκείνων ποὺ σφαζόντουσαν, παράνομη ἀργυρολογία, κομιτατζίδικη τυραννία καὶ διοίκηση καὶ ἄλλα τέτια φροῦτα χίλια δυό, κι ἀπανου ἀπ' ὅλ' αὐτὰ καὶ μιὰ βουλὴ κοράκων, γιὰ νὰ κάνη κρὰ ἀπάνου στὰ ψοφίμια ὅπου σπέρνουνται στοῦ δολοφονικοῦ κράτους τὰ κέντρα καὶ τἀπόκεντρα καὶ νὰ λέη πὼς δὲν τρώει ντολμάδες. Ἄμ τοὺς ντολμάδες ποὺ μαγείρεψ' ἡ Αὐστρία καὶ ἡ Βουργαρία ; Εἶταν καλομαγειρεμένοι, φαίνεται. Ἀνίκανοι νὰ νοιῶστε ἀπὸ λευτεριὰ ἐσεῖς οἱ Τοῦρκοι. Ἀνθρωπιστικὰ ἰδανικὰ δὲ φώτισαν ποτὲ τὸ νοῦ σας. Γεννημένοι τύραννοι σκλαβόψυχοι. Προσκυνητάδες τοῦ παρά. Θεριὰ δίχως σπλαχνιὰ μπρὸς στὸν ἀδύναμο, ὁλότρεμοι στὸ δυνατὸ μπροστά. Βάρβαροι π' ἀπὸ λόγο δὲν καταλαβαίνετε μηδ' ἀπὸ θεωρία, μονάχ' ἀπὸ γροθιά.

Λοιπὸν ἐσεῖς κάνετε σὰν ποὺ εἶναι τὸ φυσικό σας καὶ δὲ θελήσατε νὰ κουῦστε τὸ τί λέν οἱ ἄλλοι. Μόν' ποὺ τὰ κάνετε ὅλα αὐτὰ μὲ κομπλιμέντα. Οὔτε τὰ διαβατήρια θελήσατε νὰ καταργῆστε, μόν ποὺ τὰ μεταβάλατε σὲ κομψὰ φυλλαδάκια. Καὶ μὲ τὸ δίκιο σας, μπορῶ νὰ πῶ, κοκορευτήκατε, ἀφοῦ ἡ φιλελεύτερη(!) καὶ χριστιανικὴ(!) Εὐρώπη ἡ ἐπίσημη, τσιμουδιὰ δὲν ἔβγαλε μπρὸς στὶς σφαγμένες τῶν Ἀρμένηδων χιλιάδες. Ἀκόμη καὶ ὁ Κλεμανσώ, θαρρῶ, ὁ σοσιαλιστής, ὁ ἀρχηγὸς τῆς δημοκρατικῆς Γαλλίας, δὲν εἶπε τότες ἡ Γαλλία δὲν μπορεῖ νὰ ἀνακατευτῆ στὶς ὑποθέσεις φιλικοῦ Κράτους καὶ περιμένει μὲ εὐμένεια τοῦ Συνταγμάτου τοὺς καρπούς ; Νά, τώρα κι ὁ Μπριάν, σοσιαλιστὴς κι αὐτός, θἀκολουθήση, λέει, τὸν προκάτοχό του σ' ὅλα, ὥστε καὶ στὰ ἐξωτερικά. Εἶναι αὐτοὶ ποὺ εἶπε ὁ Ζωρὲς πὼς εἶναι κοτζαμπάσηδων παιδιὰ καὶ κολακεύουν τὸ λαό, γιὰ νὰ τους κάνη πλάτη νἀνεβαίνουνε. Λοιπὸν μὲ τέτιες Κυβερνήσεις Εὐρωπαΐκες γραμμὴ τὴ δουλιά σας κ' ἔννοια σας. Δολοφόνοι ἐσεῖς, ἠθικοὶ ἐκεῖνοι αὐτουργοί, ἀφοῦ γιὰ τὰ συμφέροντα καὶ τὶς ἀντιζηλίες τους δὲ σᾶς ζητοῦν καμμιὰ ἐγγύηση γιὰ τὴ ζωὴ καὶ τὴν τιμὴ καὶ τὴν περιουσία τῶν ἑκατομμυρίων, ὅπου ζοῦν στὸ Κράτος σας. Τέτοιοι οἱ Εὐρωπαῖοι κυβερνῆτες. Ἂν τὰ σοσιαλιστικὰ τὰ κόμματα βγάζουν καμμιὰ φωνὴ γιὰ μᾶς, δὲν τὸ ξέρω. Ἴσως νὰ μὴ μᾶς ξέρουνε, νὰ μᾶς ἔχουνε γιὰ βάρβαρους Ἀφρικανούς, ἀφοῦ κ' ἐμεῖς ἐκείνους δὲν τοὺς ξέρουμε οὔτε ζητοῦμε τὴ βοήθειά τους, μόνε ἐπικαλούμαστε τὸν Τσάρο καὶ τὸ Γουλιέλμο καὶ τὸ Γρεῦ καὶ κάνα Μὰξ Νορδάου.

Μ' ἂν ἡ Εὐρώπη σᾶς χαϊδεύει, δὲ θὰ σᾶς ὠφελήση καὶ πολύ. Κάνετε τὸ λογαριασμὸ χωρὶς τὸν ξενοδόχο. Καὶ ξενοδόχος εἴμαστε ἐμεῖς οἱ Ἕλληνες καὶ οἱ Ἀρμένηδες, οἱ Ἀρβανίτες κ' οἱ Ἀράπηδες κ' οἱ ἀποδέλοιποι. Ὅλοι αὐτοὶ θἀρχίσουν τῆς Τουρκιᾶς σας τὸ ροκάνισμα, καθὼς τὰ πᾶτε. Ἀφίνοντας τοὺς ἄλλους, ἀκοῦστε νἄ σᾶς κουβεντιάσω γιὰ τοὺς Ἕλληνες ἐμᾶς ποὺ κατοικοῦμε στὴν Τουρκιὰ καὶ νὰ τὰ 'πῶ ὄξ' ἀπ' τὰ δόντια, νὰ τὰ ξέρετε καλά.

Ἐμεῖς εἴμαστε Ἕλληνες ἢ καὶ Ρωμιοί, ἂν ἀγαπᾶτε. Ὀσμανλῆδες οὔτε εἴμασταν ποτές, οὔτε θὰ γίνουμε. Δὲν μπορεῖτε νὰ μᾶς δῶστε τὄνομά σας. Οἱ Ρωμαῖοι μᾶς ἔδωσαν, ἀλήθεια, τὸ δικό τους, μὰ κεῖνοι σὰν πιὸ ἐπιτήδειοι ἀπὸ σᾶς εἶτανε στὴν πολιτική τους. Καὶ ἂν κανένας μας ἀκούεται νὰ λέη ἢ νὰ γράφη «Οἱ Ὀθωμανοὶ Ἕλληνες», βεβαιωθῆτε πὼς τὸ κάνει μὲ τὸ ζόρι, γιὰ νὰ σᾶς ἡμερέψη, καὶ σιχαίνεται τὄνομα ποὺ λέει. Ὀθωμανοὶ Ἕλληνες δὲ θὰ πῆ τίποτε. Εἶναι τραγέλαφος. Δὲν μπορεῖτε νὰ μᾶς ὀνομάσετ' ἔτσι. Πολὺ λιγώτερο μπορεῖτε νὰ μᾶς τουρκέψετε. Θέλετε νὰ σᾶς ἑλληνέψουμε ἐμεῖς ; Δὲν τὸ θέλετε. Λοιπὸν ἐμᾶς γιατί μᾶς βιάζετε νἀλλάξουμε ψυχή ; Ἰσότητα εἶν' αὐτή, «τζάνουμ», καὶ Σύνταγμα ἢ τυραννία ; Μὰ θὰ πῆτε δὲ θέλετε αὐτό, παρὰ μόνο νὰ δώσετε ἑνότητα στὸ Κράτος μὲ τούρκικη γλῶσσα, τούρκικη ἐκπαίδευση, τούρκικα φρονήματα, τούρκικη ὑπεροχή. Ἄμ ἡ ἰσότητα τί γίνεται ; Δὲν εἶναι τυραννία νὰ πιέζετε τοὺς ἄλλους νἀπαρνιοῦνται τὰ δικά τους ; Καὶ γιατί ὄχι ἑλληνικὰ ὅλ' αὐτά, γιὰ νἄχουμε καλύτερη ἑνότητα ; Γιατὶ δὲν τὸ θέτε. Ἔ, κ' ἐμεῖς δὲ θέμε τὰ δικά σας. Ἰσότητα δὲν εἴπατε καὶ λευτεριά ; Λοιπὸν ἡ λύση εἶναι μιά, σύμφωνη μὲ τὸ δίκιο, μὲ τὶς νέες ἰδέες, ποὺ καθὼς λέτε ἀντιπροσωπεύετε, μὲ τὸ σοσιαλισμό. Ὁ Robert Blatchford ἔγραψ' ἕνα βιβλίο ποὺ ἐπιγράφεται : Britain for the British. Τὸ ἴδιο λέμε κ' ἐμεῖς : Οἱ χῶρες αὐτὲς τοῦ Κράτους σας γιὰ τοὺς κατοίκους των. Κ' ἐπειδὴς οἱ κάτοικοι εἶναι Τοῦρκοι, Ἕλληνες κλπ., καὶ τὸ Κράτος θὰ εἶναι Τουρκοελληνο— κλπ. Ὅλα τὰ ἔθνη λοιπὸν συγκυρίαρχα, ἀναλόγως τοῦ πληθυσμοῦ τους. Κ' οἱ γλῶσσες τους καὶ τὰ σκολειά τους καὶ οἱ στρατοί τους μὲ τὰ ἴδια δικαιώματα. Καὶ ἡ δικαιοσύνη μιά. Αὐτὰ δὲ λέει, μοῦ φαίνεται, κι ὁ φίλος μας Σανδάσκης ; Κι ὡστόσο ἐκεῖνον τονὲ κολακεύετε, ἀλλὰ τοὺς Ἕλληνες τοὺς κατατρέχετε. Ἔχουμε θέληση κ' οἱ Ἕλληνες καὶ νὰ τὴ σεβαστῆτε, γιατὶ ἡ θέλησή μας ἀντιπροσωπεύεται ἀπὸ 6—8 ἑκατομμύρια πληθυσμό. Κ' ἡ θέλησή μας εἶναι ἐξὸν ἀπὸ τὴν ἰσότητα στὸ Κράτος σας καὶ τὸ συμπέρασμά της, δηλ. νὰ τὰ πηγαίνετε εἰρηνικὰ μὲ τοὺς ὁμόεθνούς μας Ἑλλαδίτες. Πῶς γκαρίζετε γιὰ πόλεμο χωρὶς νὰ μᾶς ρωτήσετε κ' ἐμᾶς ; Καὶ γιὰ τὴν Κρήτη γιατί σκίζετε τὰ ροῦχα σας ; Σὲ ποιόν ἀνήκει ἡ Κρήτη, δὲν ἀνήκει στοὺς κατοίκους της νὰ τηνὲ κάνουν ὅ,τι θέλουν ; Καὶ ἡ δική μας θέληση εἶναι νὰ τηνὲ πάρη ἡ Ἑλλάδα. Μὰ σεῖς θέτε νὰ πλαστογραφήσετε τὴ θέλησή μας καὶ ἀναγκάζετε τοὺς δικούς μας νὰ ὑπογράφουνε χαρτιὰ ἐνάντια στὴν Ἕνωση, ὅπως ξέρω καλὰ πὼς κάνατε στὸν τόπο μου. Εἶναι προδοτικὴ ἡ θέλησή μας ; Γιὰ σᾶς τοὺς Τούρκους μπορεῖ νἆναι. Γιὰ μᾶς δὲν εἶναι, γιατί, σᾶς εἴπαμε, στὴν ἰδία μας Ἑλλάδα καὶ Τουρκία γίνουντ' ἕνα πρᾶμα, ἕνα Κράτος. Προδότες εἴσαστ' ἐσεῖς γιὰ ὅλους μας καὶ θέτε κρέμασμα δίπλα σ' ἐκείνους ποὺ κρεμάσατε. Ἀλλάχτε τὰ μυαλά σας. Ἐφαρμόσετε τὴν ἰσοπολιτεία. Διῶχτε τὴν Κρήτη, γιὰ νὰ φύγη ἀπὸ πάνου μας ἕνας μπελᾶς. Κι ἂν, ὅπως λέτε, αὔριο ζητήσουνε καὶ τἄλλα Ἑλληνικὰ νησιὰ τὸ ἴδιο, καὶ τἄλλα νὰ τὰ διώξετε. Πουλῆστε τη τὴν Λίγυρο κι ὅποι' ἄλλη χώρα εἶναι χτῆμ' ἀμφίβολο. Δῶστε αὐτονομία στὴν Ἀρβανιτιά, στὴν Ἀραπιὰ κι ὅπου ἀλλοῦ ὁ πληθυσμὸς εἶναι ἀπὸ 'να ἔθνος. Εἶναι θέλησή μας κι αὐτουνῶνε θέληση. Δὲ λογαριάζετε τὴ θέλησή μας τώρα, μὰ ἔννοια σας καὶ θὰ τὴ λογαριάσετε. Πκίφνουμε μάθημα κ' ἐμεῖς ἀπὸ τὴν Κρήτη τὴ μικρή, ποὺ τηνὲ λογαριάζετε, γιατ' εἶναι ἑνωμένη καὶ ὀργανωμένη. Ἃ δὲν τὸ παραδέχεστε, ὁρίστε νὰ τὴν πάρετε. Λοιπὸν κ' ἐμεῖς, τόσα ἑκατομμύρια, θὰ ὀργανωθοῦμε, δὲν μπορεῖ, καὶ θὰ ρωκανίζουμε τὸ Κράτος σας, ἂν ὑποθέσουμε πὼς θὰ βασταξῆ.

Τὴν Ἑλλάδα τί τὴ φοβερίζετε ; Κακόμοιροι, αὐτὴ 'ναι μὲ τὸ μέρος σας καὶ τὰ μυαλά σας, ὅπως τηνὲ κάμανε οἱ προκομμένοι της πολιτικοί. Σᾶς βοηθάει νὰ φκιάξετε Τουρκία ἐθνικιστική. Δὲ μᾶς ἐμπνέει ἐμᾶς τὸ Κράτος τὸ Ἑλληνικὸ κι ἀφήσετέ το ἥσυχο. Μόνο ἂν μπορέσουμε νὰ τὸ βιάσουμε ἐμεῖς οἱ ἄλλοι κ' οἱ φωτισμένοι Ἑλλαδίτες, εἶναι ἐλπίδα

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΕΣ ΕΠΙΦΥΛΛΙΔΕΣ

ΛΥΡΙΚΗ ΠΟΙΗΣΗ

Ἀνάθεμά με ἂν δὲν ἔχω ὅλη τὴν καλὴ διάθεση νὰ βρίσκω, καθὼς ἄλλοι, καινούριες μυρουδιὲς καὶ φωτινὰ ξανοίματα καὶ λεβέντικα καὶ τολμηρὰ πετάματα στὰ μπουσουλίσματα τῆς μούσας τῶν ποιητικῶν νεοσσῶν μας, νὰ βλέπω γκαιτικές, βυρωνικές, σελλεϊκές, σοεμπορνικὲς ὁρμὲς καὶ τρόπους στὰ παιδιάστικα γυμνάσματα, ποὺ μὰς σερβίροντκι γιὰ λυρικὰ ποιήματα ὅσο πάει καὶ δασύτερα τὸ στερνὸν καιρό. Φαίνεται ὅμως πὼς εἴτ' ἐγὼ εἴμ' ἀνίκανος ἀποφυσικοῦ μου νὰ συγκινηθῶ ἀπὸ τὴ λυρικὴ ποίηση, εἴτε ἡ φύση τῆς στερνῆς ἄλλαξε στὸ μεταξὺ κ' ἐγὼ δὲ μπόρεσα νὰ τὴν παρακολουθήσω. Καὶ ξεφυλλίζοντας πολλὲς φορὲς καινούριες συλλογὲς λυρικῶν ποιημάτων ἢ περιοδικὰ στοιβασμένα μὲ τέτια, κάθομαι κι ἀναρωτιοῦμαι : Εἶναι ἢ δὲν εἶναι πρώτο στοιχεῖο τῆς λυρικῆς ποίησης τὸ ξέχυμα μιᾶς ψυχικῆς συγκίνησης σὲ δροσερὸ ἢ φλογερό, σὲ ἁπαλὸ ἢ δυνατό, σὲ ἀρελὲς ἢ ὑψηλό, μὰ πάντα ἁρμονικὸ κι ἀβίαστο τραγούδι ; Καὶ βρίσκεται σὲ ὅλη τὴ σύχρονη στιχοπλημύρα ἔστω καὶ στὸν κατώτερο βαθμό του τὸ στοιχεῖο αὐτό ; Σαλέβει πουθενὰ μιὰ ἀληθινὴ συγκίνηση ψυχῆς, τρικυμίζει ἕνα φυσικὸ αἴσθημα, πετιέται πουθενὰ ὁ στίχος, ὄχι ξώδερμα μελωδικὸς σὰν κάπου κάπου, μὰ σφεντονισμένος ὁλόϊσα ἀπ' τὸν ψυχικὸ παλμό ; Κι ἀπ' τὴν καρδιὰ τῶν νεοσσῶν αὐτῶν, πού, καθὼς πιστέβω, ὅλοι βρίσκονται στὴν πρώτη ἄνοιξη τῆς ζωής τους, αἰσταίνεται κανένας νὰ σπιθοβολάει μιὰ γνήσια φλόγα ποιητική, ἢ νὰ σταλάζει μιὰ ρανίδα νεανικῆς δροσιάς ; Μπορεῖ νὰ μοῦ βρεῖ κανένας σὲ ὅλα αὐτὰ τὰ ναχαράσματα ἔστω κ' ἕνα ποσοστὸ ἀπ' τὸ μελωδικὸ αἴσθημα ποὺ τραγουδοῦσε ἢ ἔκλαιε μιὰ φορὰ στὸ «Ἀγιόκλημα» τοῦ Παλαμά, στὸ «Lacrimae rerum», τοῦ Πορφύρα, ἢ νὰ μοῦ δείξει μιὰ πλαστικὴ μπόρεση, ποὺ νὰ δύνεται νὰ εἰκονίσει τὴ ζωὴ ἂς εἶναι κ' ἔτσι τεχνητὰ κάπως, καθὼς τὸ κάνουν τὰ «Τραγούδια τοῦ χωριοῦ» τοῦ Δροσίνη ; Κάθε ἔμμετρη φλυαρία κάτω ἀπ' αὐτὸ τὸ τεχνικὸ ἐπίπεδο δὲν τὸ πιστέβω νὰ μπορεῖ νὰ εἰπωθεῖ ποίηση καὶ νἀξίζει ἡ προσπάθεια τὴν προσοχή. Πὼς ἡ στιχουργικὴ εὐκολία μερικῶν παιδιῶν μπορεῖ μ' ἕνα ὡρίμασμα τοῦ νοῦ καὶ τοῦ αἰσθήματός τους νὰ μὰς παρουσιάσει αὔριο ἀξιόλογους ποιητές, δὲ σκέφτηκα νὰ τἀρνηθῶ, καθὼς καὶ δὲ θέλω νὰ κηρύξω τὴν ἀπογοήτεψη τῶν νέων. Μὰ ἀντὶς νὰ τοὺς χαρίζομε μὲ τόση εὐκολία τόνομα τοῦ ποιητή, νομίζω θἄξιζε καλλίτερα γιὰ τὸ καλό τους νὰ πατκίζαμε νὰ τοὺς ὁδηγήσομε περσότερο στὸ δύσκολο δρόμο μὲ ἀγάπη βέβκια, μὰ καὶ μὲ εἰλικρίνεια μαζί, ὅπως καὶ τἀπαιτεῖ ἡ *εἰλικρίνεια* καὶ *τιμότητα* τῆς τέχνης.

Κ' ἐγὼ καθάλλο θέλω παρὰ νἀπογοητεύω τὸν κ. Νίκο Σαντορινάιο γιὰ τὰ «Ἀγριολούλουδα» του. Γιατὶ ποιός μπορεῖ νὰ μοῦ ἐγγυηθεῖ πὼς ὁ σημερνὸς πρωτάρης τραγουδιστὴς δὲ μπορεῖ ἄβριο νὰ ξεφανερωθεῖ ἕνας ἄξιος ποιητής ; Ὅμως τὰ στιχουργήματα, ποὺ παρουσιάζει μὲ τὸν τωρινό του τόμο, μοῦ φαίνονται γυμνάσματα καὶ μοναχὰ γυμνάσματα, ποὺ πρώτα ἀπ' ὅλα δὲν ἄξιζαν νὰ τυπωθοῦν. Διαλέγω ἕνα ἀπ' τὰ πιὸ τέλεια.

ΜΟΛΥΒΟΣ

Βιγλάει τὸ κάστρο ξέθωρο καὶ στοῦ βουνοῦ τὴ ράχη
τ' ἄσπρα σπιτάκια τοῦ χωριοῦ, κατρακυλοῦν στὰ πλάγια
καὶ σταματᾶνε σύρριζα στοὺς βράχους ποὺ μονάχοι

νὰ κουνηθῇ. Καὶ μοῦρχεται τὴν ὥρ' αὐτὴ κάποια ἰδέα. Προτείνω—ὄχι βεβκια σ' ἐσᾶς—ἀντὶ νὰ περιμένουμε νὰ στείλουν βουλευτάδες, ποῦναι ἐπικίνδυνο, νἀρθοῦνε τώρ' ἀμέσως; ἐδωπέρα μερικὲς χιλιάδες ὡπλισμένοι Κρητικοί, νὰ βάλουνε τὸ Ράλλη, π' ὀνειρεύετ' ἐκλογὲς κι ἄφησε τὰ σπουδαῖα ἐς αὔριον, νὰ συγκαλέση τὴ χειρότερη ἀπὸ σᾶς προδότρα τὴν Ἑλληνική Βουλή, καὶ νὰ τὴ ζώσουνε, σὰ μα ζευτῇ, γιὰ νὰ τὴν ἀναγκάσουν νὰ ψηφίση κεῖνα ποὺ χρειάζουνται, γιὰ νὰ σωθῇ μὲ τὸ Ἑλληνικὸ μαζὶ καὶ τὸ δικό σας Κράτος. Ἂν προλάβετ' ἐσεῖς κι ἀλλάξετε μυαλά, ποὺ δὲν τὸ πολυπιστεύω, τιμή σας θἆναι. Λοιπὸν κχλή σας φώτιση καὶ τὰ ξανκλέμε. Μονάχα τελευταῖχ ἤθελα νὰ σᾶς ἀναφέρω σχετικὰ μὲ τὸν πόλεμο ποὺ κατπιαστήκατε κατὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ κάποιο ἀρχαῖο ἐπίγραμμα, γιὰ νὰ τὄχετε στὸ νοῦ σας. Μιλάει τὸ κλῆμα στὸν τράγο ποὺ τὸ τρώει :

Κ' ἤν με φάγῃς ἐπὶ ρίζαν, ὅμως δέ τι κακοποφορήσω,
ὅσον ἐπισπεῖσαι σοι, τράγε, θυομένῳ.

Γειά σας
ΛΥΔΟΣ ΠΟΔΑΒΡΟΣ

Υ. Γ. Ἂν θέλετε τὸ ἀληθινό μου ὄνομα, ζητᾶτε το ἀπ' τὴν ἐφημερίδα. *Ὁ ἴδιος*

ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ ΣΤΟ ΠΕΡΙΘΩΡΙΟ*)

14

Τὸ καλοκαίρι γιασεμιὰ καὶ τὸ χειμῶνα γιούλια.

Ὁ στίχος μοῦ βουΐζει σὰ μέλισσα, καὶ δὲν μπορῶ νὰ τὸν ταιριάσω μ' ἄλλον, ὅσα κι ἂν ἔκαμα. Ἡ μοίρα του εἴτανε νὰ γεννηθῇ καὶ νὰ πεθάνῃ, μόνος.

15

Μεγάλος Ἀλέξαντρος. Μεγάλος Ναπολέοντας. Μεθᾶνε τὴ φαντασία μου. Μὰ τὸ λογικό μου ; ἡ Ρώμη τὸ ἱκανοποιεῖ. Ἡ Ἀθήνα τῶν περσικῶν πόλεμων μεθᾷ τὴ φαντασία μου, ἱκανοποιεῖ καὶ τὸ λογικό μου. Βάσιγκτον καὶ Γαριβάλδης. Ἥρωες *ἄνθρωποι*. Ἀγνάντια στοὺς ἥρωες τοὺς ἄλλους, τοὺς ἀπάνου, τοὺς ὑπεράνθρωπους. Μὲ συγκινοῦν οἱ ἄνθρωποι σὰν πιὸ πολύ.

16

Ἀλήθεια· ὁ Βαλαωρίτης. Ὅποιος πρωτοδιαβάση τὸ Σολωμὸ καὶ μπῇ στὸ νόημά του, τὸν ξεχνᾷ τὸ Βαλαωρίτη. Ὕστερα ὡριμάζει ὁ νοῦς, τὸν ξαναδιαβάζεις τὸ Βαλαωρίτη καὶ βλέπεις πὼς δὲν τὸν κάνει περιττὸν ὁ Σολωμός· τοῦ βρίσκεις ὅ,τι στὸν ἄλλο δὲ βρίσκεις : τὴν ποίηση τῆς λεπτομέρειας κ' ἕνα ζωγραφικὸ πραγματισμό, ποὺ ὅσο κι ἂν εἶναι ἀσυγγίριστος, σ' ἀδράχνει, μὲ τὸ γερό του τόνο. Τόνε βάζεις παράπλευρα τοῦ μεγάλου, στὴ θέση ποὺ τοῦ ἀξίζει. Σὲ γνωρίζει στενὰ μὲ χίλια καθέκαστα τῆς φύσης καὶ τῆς γλώσσας. Ἡ *Ἀποκάλυψη* μέσα στὸ «Διάκο» του. Τὸ «Ξερριζωμένο δέντρο». Ποιήματα γιομάτα χαραχτήρα καὶ ἄξια βαθιὰ νὰ συγκινήσουν, κι ἀξέχαστα νὰ μένουν.

17

Πρέπει νὰ ξεχωρίσουμε τὸν ἱστορικό, τὸν καλλιτεχνικό, τὸν εὐρωπαϊκὸ ρωμαντισμὸ ποὺ γέννησε ὡραῖα καὶ μεγάλα ἔργα, ἀπὸ τὸ ρωμαντισμὸ τὸν πολιτικό, τὸν κοινωνικό, τὸ διανοητικό, τὸ νεοελληνικό, ποὺ σὲ κάνει νὰ χάνῃς τὸ αἴσθημα τοῦ πραγματικοῦ, νὰ βλέπῃς πράσιν' ἄλογα, καὶ νὰ χτίζῃς ἀεροφούσκωτα παλάτια σὲ σύγνεφ' ἀπάνου ψέματα. Ρωμαντισμὸς καὶ ρωμαντισμός, μιὰ ἰδέα καὶ μιὰ δύναμη μὲ δυὸ πρόσωπα. Τὸ ἕνα κόρης. Τὸ ἄλλο στρίγλας.

18

Τὸ Εἰκοσιένα. Ἔχουμε ὡς τὴν ὥρα τὴν ἱστορία του ; Φοβᾶμαι πὼς ὄχι. Τὴ μυθολογία του ; φοβᾶμαι πὼς ναί.

19

Περιφρονοῦσα τοὺς πολιτικούς. Ἄδικο εἶχα. Ὅσο σπουδάζω γῦρο στοὺς φυσικοὺς νόμους, τόσο στοχάζομαι πὼς πρέπει νὰ τοὺς τιμήσω καὶ τοὺς πολιτικούς. Ἡ πολιτικὴ δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ ἡ ἰδέα ποὺ ἐφαρμόζει τὸ νόμο τὸ μεγάλο τῆς «κυριαρχίας τοῦ δυνατώτερου» μὲ τὰ μέσα ἢ τῆς ἀφομείωσης ἢ τοῦ ἀφανισμοῦ ποὺ λειτουργοῦνε παντοῦ, καὶ πρῶτ' ἀπ' ὅλα στὴν ἱστορία. «Ἡ πολιτικὴ τῆς φύσης», ὅρος τῶν κοινωνιολόγων. Καὶ τὰ φυσικὰ πολιτεύονται σὰν τὸ Βίσμαρκ καὶ σὰν τὸν Πλατούτσα.

20

Στὴν Τέχνη ὁ ἄριστος τρόπος γιὰ νὰ γεννᾷς καινούρια ἔργα εἶναι νὰ ξεχνᾷς τὰ παλιά. Αὐτὸ κάνω. Ἂν ἐξακολουθοῦσα νὰ τὰ θυμᾶμαι τὰ γεννημένα καὶ τὰ τελειωμένα μου, δὲ θὰ μοῦ ἀπόμενε καιρὸς καὶ καρδιὰ γιὰ νὰ καταπιαστῶ τὰ νέα.

21

Ἀμέσως ἀπὸ τὴν αὐγὴ τῆς μεγάλης Ἑλληνικῆς ποίησης βλέπουμε τὰ δυὸ χεροπιαστὰ [illegible] ματα τοῦ χωρισμοῦ τῶ λειτουργῶν τῆς Τέχνης σὲ δυὸ μεγάλες οἰκογένειες. Ἀπ' ἐδῶ οἱ ἰδεολόγοι, οἱ πραγματολόγοι ἀπ' ἐκεῖ. Ὅμηρος ἀπ' ἐδῶ. Ἡσίοδος ἀπὸ κεῖ. Ὁ πρῶτος, ὁ μεγάλος ἰδανιστής. Ὁ δεύτερος, ὁ μεγάλος πραγματιστής. Ὁ Ὅμηρος, μαζί, σιμὰ καὶ μακρυά μας. Ὁ δεύτερος, σὰν πιὸ κοντὰ σ' ἐμᾶς. Γιὰ κεῖνον ποὺ δὲ διαβάζει τίποτε ἄλλο ἀπὸ γαλλικὰ ρομάντσα, θἄλεγα : Ὁ Ὅμηρος σὰν ἕνα ρωμάντσο τῆς Σάντης.—Horror !—Ὁ Ἡσίοδος σὰν ἕνα διήγημα τοῦ Μωπασσάν.—Φρίκη ! —Ὁ πρῶτος σὰν ἕνα ποίημα τοῦ Οὐγκώ. Ὁ δεύτερος σὰν ἕνα ποίημα τοῦ Leconte le Lisle. Μὰ δὲν εἶναι ἁμαρτία τέτοιας λογῆς συγκριτικὰ παιγνίδια τῶν ἱερῶν μὲ τὰ κοσμικά ;

22

Ἡ φιλοσοφικὴ ποίηση, ἀπὸ τὸν καιρὸ τοῦ Ἡσίοδου. Στὸ βίο δὲ θυμᾶμαι πιὰ τίνος φιλόσοφου, σημειώνει ὁ Διονύσιος ὁ Ἁλικαρνασσεύς : Πρῶτος φιλοσόφησε στὰ ποιήματά του ὁ Ἡσίοδος.

23

Ὁ Pierre Lasserre ὁ νέος συγγραφέας τοῦ πολύκροτου βιβλίου γιὰ τὸ γαλλικὸ ρωμαντισμό. Δυνατὸς πολεμιστής. Φοβᾶται πὼς ἔκαμε κακὸν ὁ ὑψωμὸς τοῦ φιλολογικοῦ νοῦ σὲ νοῦ ποὺ δίνει μαθήματα τοῦ κόσμου καὶ ποὺ σέρνει τὸ χορὸ τῶν ἰδεῶν. Οὐγκώ, Μισελέ, Λαμαρτίνος, τὴν ψευτίσανε τὴν ἱστορία ἴσα ἴσα γιατὶ εἴχανε τὴ δύναμη νὰ τὰ ψευτίζουν τὰ πράματα μὲ τὰ μεγαλόπρεπα καὶ μὲ τὰ ἔμορφα λόγια τους. Στὸν αἰῶνα τοῦ Ρακίνα οἱ ποιητὲς καὶ οἱ λογογράφοι, λιγότερο ἀπαιτητικοί· ζούσανε μετριοφρονέστερα σὲ στενότερους κύκλους, μὰ καὶ γιὰ τοῦτο ταιριαστότερα μὲ τὸν προορισμό τους.—Μπορεῖ. Μὰ σὲ καιρὸ ποὺ οἱ κύκλοι ὅλοι στέκονται ἀδειανοὶ ἀπὸ σκέψη, ἀπὸ εἰλικρίνεια, ἀπὸ ἐνέργεια· σὲ καιρὸ ποὺ κυβερνῆτες, ἐπιστήμονες, καὶ οἱ λογῆς σοφοὶ καὶ διαβασμένοι, εἶναι ἢ ἀρνητικὰ

*) Ἡ ἀρχή του στὸ φύλλο 341.

μέρα καὶ νύχτα χαίρουνται τὰ πελογίσια μάγια.

Οἱ χαραυγὲς χρυσώνουνε τῆς ἐκκλησιᾶς τὸ θόλο
κ' οἱ δρόμοι ποὺ μυρίζουνε τόσο γλυκὰ τὰ βράδια
ξετύλιχτοι κτὶ φιδωτοὶ ξεβγαίνουν πρὸς τὸ μῶλο
τοῦ λιμανιοῦ κ' οἱ θαλασσιὲς ξεσέριουν τὰ χοχλάδια

Καὶ βλί..γλάκ..βλί..γλὰκ χαρωπὰ σαλπάρει μιὰ μπρατσέρα
οἱ φλόκοι ἀνεμοδέρνουνε, κ' ἡ μπούμα ἀλαφροτρίζει,
γεμίζουνε μιὰ τ' ἄρμενα κι ἀπάνω στὸν ἀγέρα
γέρνοντας πρὸς τὴ θάλασσα στὸ πέλαγος πλωρίζει.

II

Ἀγνάντια ξεπροβάλανε ὁμάδι οἱ ψαροπούλες
μὲ τὰ βαμμένα τὰ πανιὰ τὰ δίχτια τὰ λερὰ
κι ἀπὸ τὸ μῶλο πρόσχαρες κινήσαν οἱ βαρκούλες
βούτηξε ὁ ἥλιος...χρύσωσαν τὰ σύθαμπα νερά.

Καὶ νά... τὰ ψάρια χρυσαφιὰ γεμίσαν τὰ πανέρια
τὰ κ υβαλοῦν ξυπόλυτα, βρεμένα τὰ παιδιὰ
διαρμίζουν τὶς ἁρματωσιὲς τὰ ροζιασμένα χέρια
καὶ στὴν κουβέρτα ἁπλώνουνε κουλούρες τὰ σκοινιά.

Κάποιο αἴσθημα ζωγραφικὸ μπορεῖ νὰ πεῖ κανένας δὲν τοὺ λείπει καὶ πρώτα ἀπ' ὅλα μὲ ὅλο τὸ μότο ἀπὸ τὸ Δάντε, ποὺ μᾶς τρομάζει στὸ ξώφυλλο, τὰ νοήματα τοὺ κ. Σκντορινάκου (μιὰ καλοσήμαδη ἐξαίρεση στοὺς σημερνοὺς νέους) εἶναι ἀρκετὰ καθάρια, καθὼς κ' οἱ εἰκόνες, ποὺ πασκίζει νὰ μᾶς ζωγραφίσει, δὲ φαίνεται νὰ κρύβουν μυστικὰ νοήματα. Μὰ τοῦτο πάλι δὲν ἀρκεῖ. Ὁ νεαρός, καθὼς τὸν φαντάζομαι, ποιητὴς δὲ γυμνάστηκε καλὰ ἀκόμα στὴ ζωγραφιά. Τὸ ἀέρι καὶ χαραχτηριστικὸ τοὺ λείπει τόσο ἀπ' τὴ γραμὴ ὅσο κι ἀπ' τὸ σχήμα καὶ τὸ χρώμα. Ἕνα μαθημα πὼς βάζει το στερνὸ ὁ Γρυπάρης μὲ τὴ λέξη, ὅπου ζωγραφίζει, δὲ θὰ τὸν ἔβλαβε, νομίζω, καθὼς καὶ δὲν πιστέβω νάχανε ἂν ἤθελε νὰ διδαχτεῖ ἀπ' τὸν Παλαμὰ κι ἀπ' τὸν Πόρφυρα πὼς δέιοντα ὀργανικὰ μορφὴ καὶ νόημα σὲ μικρὰ ποιήματα, πὼς ὁ τελευταίος στίχος ἔρχεται νὰ κλείσει πάντα ζωηρὰ καὶ νὰ φωτίσει τὴν εἰκόνα κι ὄχι νὰδυνατίσει καὶ νὰ σκορπίσει τὴν ἐντύπωση, ὅπως γίνεται στὸν κ. Σκντορινάκο, ἢ κάνε ἂς πάσκιζε νὰ δίνει σ' ὅλες τὶς ἐμπνεύσεις του τὴ μορφὴ καὶ τὴν ἔκφραση ποὺ ἔχει τὸ παρακάτω δικό του τετράστιχο, τὸ *Βλάμικο*, καθὼς τὸ λέει :

ΒΛΑΜΙΚΟ

Πὲς τῆς Κυρᾶς σου τὰ σκαλιὰ πουρνὸ νὰ μὴ σὲ βάνει
νὰ σφουγγαρίζεις, Χιώτισα, ψηλανασκουμπωμένη
τὶ καθὼς σκύβεις τραγανὴ καὶ ροδοπυρωμένη
στ' ἀντικρυνὸ τὸ καπηλιὸ τὰ κάνουνε βεράνι.

Καὶ τέλος ὁ κ. Νίκος Σκντορινάκος ἂς μὴ βιαστεῖ νὰ τυπώσει τὴ δεύτερη συλλογή του. Πὼς τύπωσα ἐγὼ δυὸ τέτιες μὲ στίχους παραπολὺ χειρότερους ἀπ' τοὺς δικούς του, δὲν εἶναι ἀνάγκη, θυμόνοντας ἀπὸ τὰ λόγια μου, νὰ μοῦ τὸ θυμίσει.

*

Τὸ ζωντανόχαρο αἴσθημα του κ. Ρήγα Γκόλφη ἔλαβα ἀφορμὴ νὰ τὸ τονίσω προτίτερα σ' αὐτὲς τὶς στήλες, μιλώντας γιὰ ἕνα δράμα του. Ὁ ποιητὴς τῶν «Τραγουδιῶν τοῦ Ἀπρίλη» νομίζω νἆναι μιὰ ἐφτὰ λυρικὴ ἀνώτερη ἀπὸ δραματική. Ἡ τελευταία λυρικὴ του συλλογὴ δείχνει πὼς ὁ κ. Ρήγας Γκόλφης καλὶ μὲ μιὰ στιχουργικὴ δεξιότητα συχνά, ἂν ὄχι πάντα, μιὰ ἀρκετὴ μελωδικότητα πολλὲς φορές, καθὼς καὶ μιὰ αἴσθηση καὶ γνώση τῆς γραμματικῆς τῆς δημοτικῆς γλώσσας, ἔχει κ' ἕνα αἴ-

στοιχεῖα, ἢ μηδενικά, μόνος ἐγγυητὴς γιὰ τὴν ἀλήθεια μᾶς ἀπομένει ὁ λειτουργὸς τοῦ ἔντεχνου λόγου, μὲ τὸν πιὸ φωτισμένο νοῦ του, μὲ τὴν ἰδέα, μὲ τὴν εἰλικρίνεια, μὲ τὸ ρυθμό, ποὺ μπάζοντάς τονε στὰ λόγια του, σὰ νὰ μᾶς λέῃ πῶς πρέπει σὲ ὅλα νἄμπῃ.

24

Πάντα μὲ συγκινεῖ τἄγαλμα τοῦ Μπάϋρον ἐκεῖ στημένο, στὸ Ζάππειο. Ἐδῶ τὸ περιγελάσαν οἱ γνωστικοί. Ὁ Μπάϋρον τοὺς φάνηκε θεατρικὰ παραστημένος. Μὰ θεατρίνος, εἶτανε καὶ πολύ. Ἡ Ἑλλάδα, σὰν παραμάνα, εἶπανε. Μάλιστα. Ἡ *τροφὸς* τῶν ἐθνῶν. Ὁ σκλάβος ἀπὸ πίσω, ἀριστούργημα. Τόνε θέλανε μὲ ἀλυσίδες, μὲ φουστανέλλες, μὲ τουζλούκια, μὲ φέσι, μὲ δὲν ξέρω τί. Κ' εἶναι ὁλόγυμνος. Καὶ κάτι παραπάνου ἀπὸ σκλάβος. Ἴδια ἡ σκλαβιά. Ὅμως ἀκούει, αὐτιάζεται. Ἕτοιμος νὰ φρυμάξῃ σὰν ἄλογο.

25

Ὡς πρὸς τὴ λέξη *παραμάνα*. Θὰ ἔπρεπε νὰ σημειωθῇ καὶ πλατιὰ νὰ δειχτῇ ὁ κουτὸς τρόπος ποὺ νοιώθουνε τὶς λέξες οἱ δασκάλοι καὶ οἱ ἀναθρεμμένοι δασκαλικά, καθὼς καὶ οἱ πεζοὶ ἀπὸ τὸ φυσικό τους, ποὺ δὲν ἔχουνε φαντασία, αἴσθημα, τίποτε. Τὶς νοιώθουνε τὶς λέξες σὰν ἀποκρυσταλλωμένες καὶ σὰν ἀκίνητες. Πρέπει νἄρθῃ ὁ ποιητὴς γιὰ νὰ δείξῃ ὅλη τὴν ἐλαστικότητα καὶ τὴν εὐκινησία καὶ τὴν ἐκφραστικότητα τῶν ὀνομάτων ποὺ ζοῦνε, κάθε φορὰ ποὺ μεταχειρίζεται τὰ πιὸ ταπεινὰ λόγια μὲ τὰ πιὸ διαλεχτὰ νοήματα.

26

Ὁ *Ἀφωρισμένος*, τὸ πρῶτο ποίημα ποὺ μᾶς φανέρωσε τὸ Λάμπρο Πορφύρα. Ἀφοῦ μᾶς ξάφνισε, πέρασε σὰν ἀγνώριστο. Μέσα σ' αὐτὸ τὸ σύντομο τραγούδι τὸ κακογνωρισμένο ἀνταμώνονται ἡ φαντασία καὶ ἡ καρδιὰ πιὸ πολὺ ἁρμονικὰ κι ἀπ' ὅ,τι γίνεται τοῦτο στὸ «Χάρο καὶ τὸ Παιδάκι» τοῦ Ἰουλίου Τυπάλδου, καθὼς μᾶς λέει ὁ Βράϊλας Ἀρμένης.

27

Ἀπὸ τί ὑποφέρω, μπορεῖ κάποτε νὰ μαθευτῇ. Γιατί καὶ *πῶς* ὑποφέρω ἔτσι, δὲ θὰ τὸ μάθῃ—μοῦ φαίνεται—κανείς.

28

Ὁ Ἔμερσον ξεχωρίζει στὴ μελέτη του, γιὰ τὸ Montaigne, νομίζω, τὸ νοῦ τὸ δημιουργικὸ σὲ δυὸ μεγάλες φαμελιές. Σὲ κείνους ποὺ βλέπουνε κατὰ τί διαφέρουν τἀντικείμενα καὶ ποὺ τὰ χωρίζουν. Καὶ σὲ κείνους ποὺ βλέπουνε κατὰ τί μοιάζουν τἀντικείμενα, καὶ ποὺ τὰ συνταιριάζουν. Οἱ πρῶτοι εἶναι τὰ *ταλέντα*. Οἱ δεύτεροι τὰ *ντζένια*. Ἐγὼ δὲν εἶδα κι ὡς τὴν ὥρα νοῦ ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη ἑνωτικὸ ποὺ νὰ γυρεύῃ ὅλα νὰ τὰ συνταιριάζῃ σὰν τὸν Οὔϊτμαν, τὸν ποιητὴ τῆς ἀμερικανικῆς δημοκρατίας.

29

«Τί ὡραία ἡ θάλασσα!» ξεφώνιζε ἡ χοντροκοκυρά, ἀγναντεύοντάς την ἀπὸ τἀκρογιάλι. Κ' ὕστερα σὲ λιγάκι, μὲ τοὺς πρώτους ἤχους τῆς στρατιωτικῆς μπάντας: «Τί ὡραία ἡ μουσική!» Τὴ γελοῦσα ἀπὸ μέσα μου. Γιατί; Μπορεῖ νἄχω ἄδικο. Μερικὰ πράματα ὅσο κι ἂν εἶναι κοινά, ἄλλο τόσο εἶναι καὶ πάντα νέα. Κοινὰ καὶ τὰ ξεφωνητὰ γιὰ κεῖνα. Δύσκολο νὰ μυριστῇς τὸ ρόδο καὶ νὰ μὴ ξεφωνήσῃς ἀπὸ χαρά. Τὸ ἴδιο ἂν εἶσαι ἀνθρωπάκος, τὸ ἴδιο ἂν εἶσαι Σαιξπῆρος.

30

Διάβασα κάποιο βιβλίο, καὶ πίστεψα πῶς εἶμαι σοφός. Διαβάζω τώρα πιὸ πολλά· κι ὅσο διαβάζω τόσο πιὸ πολὺ καταλαβαίνω τὴν ἀσοφία μου. Ἂν τὸ εἶπε ἄλλος, δὲν πειράζει νὰ τὸ ξαναπῶ κ' ἐγώ. Ἐγὼ δὲν κυνηγῶ τὴ λεγόμενη πρωτοτυπία.

31

Ἐδῶ καὶ λίγες μέρες μὲ ἀπάντησε κάποιος καλοθρεμένος κύριος, ἀπὸ τοὺς λεγόμενους μορφωμένους. Ἀπὸ μεγάλη του συγκατάβαση πρὸς ἐμένα καὶ γιὰ νὰ βοηθήσῃ καὶ τὴ δική μου τὴ μόρφωση, ἄρχισε νὰ μοῦ διηγῆται, μὲ τὶς λεπτομέρειες ὅλες, τὴν ὑπόθεση τοῦ *Ἀμλέτου*. Τοῦ Ἀμλέτου ὄχι τοῦ καθεαυτό, τοῦ Σαιξπηρικοῦ, μὰ τοῦ Ἀμλέτου ἀπὸ τὸ μελόδραμα τοῦ γάλλου Θωμᾶ, νομίζω. Γιὰ τὸν πρῶτο, μήτε ἰδέα. Καὶ διασκέδαζε καὶ μὲ διασκέδαζε. Ἴσα ἴσα.

32

Ἄκρες μέσες, κάτι μυρίστηκα ἀπὸ τὴ φιλοσοφία τοῦ Κάντιου. Μὰ νὰ πῶ πῶς τόνε διάβασα, θἄλεγα ψέματα. Μὰ πάντα, σὰν ἀκούσω τὄνομά του, μοῦ φαίνεται σὰν παλιὸς γνώριμος. Γιατί; Στὰ μικρά μου τὰ χρόνια, ξεφυλλίζοντας τὸ περιοδικὸ «Εὐτέρπη», σταμάτησα σὲ μιὰ ζωγραφιὰ τοῦ φιλόσοφου μὲ μιὰ βιογραφικὴ σημειωσούλα στὰ πόδια της. Ἕνα γεροντάκι ξουρισμένο, σκυφτό. Κάτι σὰν εἶδος Σάϋλωκ. Κι ἀπὸ τότε δὲ μοῦ βγαίνει ἀπὸ τὸ νοῦ ὁ Κάντιος. Ὅ,τι ἔκαμε μιὰ ζωγραφιὰ δὲν τὸ κάμανε χίλιες μελέτες ποὺ θὰ διάβασα γιὰ φιλοσοφίες ἄλλων. Καὶ γι' αὐτὸ μοῦ προξενήθηκε διπλὰ εὐχάριστο ξάφνισμα ἀπὸ τὴ μεταφραστικὴ δοκιμὴ τῶν κυρίων Πάλλη—Μαρκέττη. Πρῶτα γιατ' εἶτανε στὴ γλῶσσα μας ἡ δοκιμή· ὕστερα γιατ' εἶτανε γιὰ τὸν παλιό μου φίλο.

33

Καὶ ἴσα ἴσ' ἀπὸ τὴν ἀφορμὴ τοῦ Κάντιου ἔλεγε ὁ Γκαῖτε τοῦ Ἔκκερμαν: —Μὰ δὲν εἶναι πάντ' ἀνάγκη, σὰ λέῃ κανεὶς πῶς ξέρει τοὺς μεγάλους ἀνθρώπους, νἄχῃ διαβάσει τὰ βιβλία τους. Οἱ μεγάλοι αὐτοὶ ἄνθρωποι μᾶς τριγυρίζουν, *εἶναι μέσα στὸν ἀέρα μας*.—Πολὺ καλά. Μὰ ὁ λόγος ἐπικίντυνος. Παίρνουνε θάρρος οἱ δκνοί. Μιλοῦνε γιὰ τοὺς μεγάλους ἀλαφρὰ κι ἀστόχαστα πιὸ πολὺ ἐκεῖνοι ποὺ ἀντὶ νὰ τοὺς ψάξουνε μελετώντας, τοὺς μυρίζονται στὸν ἀέρα γύρο τους. Ὅταν κανεὶς διψᾷ, δὲν πολυεξετάζει τὸ νερὸ ποὺ πίνει. Μὰ εἶναι καλήτερα νὰ τσίχῃς τὸ νερὸ ἀπὸ τὴν πηγή του.

34

Ὁ Πλάτωνας διόρθωνε καὶ ξαναδιόρθωνε, χτένιζε, βοστρύχιζε, συγύριζε τὰ γραμμένα του. Κ' ὕστερ' ἀπὸ τὸν Πλάτωνα τεχνῖτες τοῦ Λόγου, τοῦ πεζοῦ, καὶ τοῦ στίχου, κι ἀπὸ τοὺς πιὸ μεγάλους. Ἀκούω κάποτε καὶ πότε νὰ μοῦ ὑποστηρίζουν πῶς ὁ ποιητὴς ποὺ σκύβει ὑπομονετικὰ γιὰ νὰ ξαναϊδῇ τοὺς στίχους του, δὲν εἶναι ποιητής· γιατί γιὰ νὰ διορθώσῃς κάτι, θὰ πῇ πῶς δὲν τὸ αἰστάνθηκες καλά! Τὸ πιτύχαν. Λαμπρὴ καὶ βαθειὰ ψυχολογία τῆς Τέχνης.

35

Κοινωνικὸς νόμος. Ὁ πολιτισμὸς δὲν πιτυχαί-

σθημα τοῦ ζωντανοῦ καὶ μιὰ ποιητικὴ ἰδέα. Μὰ καὶ τὰ δυὸ τὰ στερνά, στὸν ἀγώνα τους νὰ βροῦν τὴν τεχνικὴ τους ἔκφραση καὶ νὰ μετουσιωθοῦν σὲ ὁμορφιά, δὲ μποροῦνε νὰ νικήσουν. Ἡ ἰδέα, ὅπου ζητάει νὰ πάρει κάπια σοβαρότητα, χάνεται εὔκολα σὲ ἀσάφεια καὶ σκορπάει σὲ ἀοριστία, τὸ αἴσθημα ξεπέφτει πολὺ γρήγορα στὸ διάχυμα καὶ γλυστράει κι ἀπλώνεται στὴ ρητορίκ, τὸν ἀντίποδα τῆς ποίησης ὅταν τὸ ἐλάχιστο δὲ συνοδέβεται ἀπὸ μιὰ ὁρμὴ τῆς φαντασίας, μιὰ δύναμη ἰδέας καὶ μιὰ ξεχωριστὴ εὐγλωτία. Ὄχι μόνο στοὺς περίσιους ἐρωτικοὺς στίχους τῶν «Τραγουδιῶν τοῦ Ἀπρίλη», ποὺ μιὰ ἀβαρία δυνατὴ στὸ δρόμο τους πρὸς τὸ τυπογραφεῖο δὲ θὰ ζήμιωνε τὸν ποιητή τους, ὄχι μόνο στἀλληγορικὰ ἰδεάσματα τοῦ *Πολεμιστή*, στερημένα ἀπὸ πολλὴ ποιητικὴ πνοὴ κι ἀξία, μὰ καὶ στὰ καλίτερα ἀκόμα δείγματα τῆς ποιητικῆς ἱκανότητας τοῦ κ. Ρήγκ Γκόλφη, σὰ λ. χ. τὸ *Βελούχι*, τὰ *Νιάτα*, ἡ *Λευτεριά*, τὸ *Παρακάλι*, κυριαρχοῦν τἀρνητικὰ ποιητικὰ στοιχεῖα, ποὺ εἶπα παραπάνω. Γιὰ μιὰ στιγμὴ σὰ νὰ βρίσκει ὁ τραγουδιστὴς τὸ γνήσιον ποιητικὸ τόνο, μὰ πολὺ γλήγορα τὸν χάνει καὶ ξεπέφτει στὸ ρητορικὸ πλατυασμό, ἕναν πλατυασμὸ μὲ κρύα ἰδεάσματα κι ὄχι μὲ θέρμη τῆς καρδιάς, ποὺ θὰ μποροῦσε νὰ πυρώσερνε καὶ νὰ μὴν πλήτει καὶ κουράζει, ὅπως τὰ πρώτα. Στὸν κ. Ρήγκα Γκόλφη δείχνεται ἡ προσπάθεια νὰ πάρει τὸν τρόπο τοῦ δημοτικοῦ τραγουδιοῦ τόσο στὸν τόνο ὅσο καὶ στὴ γλῶσσα. Κάπου τὸ κατορθώνει μιὰ στιγμή:

ΠΑΡΑΚΑΛΙ

Τὴ νύχτα νύχτα τὴ βαθειὰ μὴν παίζεις τὸ καλάμι.
Γιομόζει ὁ λόγγος στένεγμα, γιομόζει παραπόνι,
γιομόζει ἡ στράτα οὔλο ἀπ' ἀχοὺς καὶ τὸ καλύβι γύρα.
Καὶ γὼ τ' ἀκούω ἀχόρταγα καὶ λαρωμὸ δὲν ἔχω,
μὲ κρούει ὁ πόθος σύγκορμη καὶ μέσα μου ὅλα τρέμουν.
Καὶ γιὰ ἡ ψυχή μου ἀφίνει με καὶ 'ρχιέται μὲ τὰ σένα,
γιὰ δάκρι στάζει μου ἡ καρδιά, γιὰ πνίγει με ἕνα κλάμα.
Μόνος ἀλάργα ἂ βρίσκεσαι μὰ κεῖ δὲ βρίσκεσ' ἔρμος.
Ἀπὸ μακριὰ σὲ συντηρῶ κι ἀπὸ μακριὰ σὲ νοιώθω,
ἀκούω μὲ τὸν ἀργό σου ἀχὸ καὶ τὸν καρδιοπαλμό σου,
μαζὶ μὲ τ' ἄστρα ἀναγαλλιῶ καὶ σιγοσβύνω ὡς κεῖνα.
Καὶ τὸ φλοερολάλημα σκώνει τὸ λογισμό μου
καὶ πέρα στὰ βραχόκορφα τὸν πάει, ποὺ κάποιο δείλι
σ' ἀγνάντεψα πρώτη βολὰ τὰ πράτα ποὺ σαλάγας.
Καὶ τονὲ πάει ἀπόπασχα κατὰ τὸ πανηγύρι
ποὺ ἡ ὄψη σου εἶταν θάμπωμα κ' ἡ λεβεντιά σου θάμα,
καὶ ποὺ μὲ τήραξες βαθιὰ καὶ χόρεψε ἡ καρδιά μου
καὶ ποὺ τὰ μάτια σου ἔλαμπον ὡσὰν τῆς μέρας τ' ἄστρα..
Πάψε στὰ σκότα νὰ σουρῶς, πάψε νὰ μὲ πλαντάζῃς.
Ἄσε νὰ γείρω ἕνα βραδὶ νὰ μὲ χαδέψῃ ὁ ὕπνος
καὶ μέσ' σὲ κάποιον ὄνειρο γλυκὰ νὰ σοῦ συντύχω,
τὶ ἔχω καιρὸν ἀμέτρητο τὰ μάτια μου νὰ κλείσω
καὶ ξαγρυπνῶ πᾶσα νυχτιὰ μαζὶ μὲ τὴν ψυχή μου..
Ἄχ! λάλημα πλανευτικὸ κι ἀπόκοσμο ἠχοσκόπι
σὺ ποὺ περνᾶς τὴ λαγκαδιὰ καθὼς καὶ τὴν καρδιά μου
κι ἀσκώνεις κάθεν εὐωδιὰ καὶ τὴν πνοή μου ἀκόμα
καὶ ποὺ σκορπᾶς τὴ σωπασιὰ ὡς τὸν ἀνασασμό μου,
δὲ θέλω πιὰ ν' ἀκούγω σε γιατὶ μοῦ σβύνει ἡ νιότη.
Μὰ ἡ νιότη 'ναι γιὰ μὲ γλυκειά, τ' εἶναι ἡ χαρὰ τῆς πλάσης
τ' εἶναι τὸ ρόδο τοῦ κορμιοῦ, τῆς ζήσης εἶν' τ' ἀστέρι.
Τὴ νύχτα νύχτα τὴ βαθειὰ μὴν παίζεις τὸ καλάμι.
Γιομόζει ὁ λόγγος στένεγμα, γιομίζει παραπόνι,
γιομόζει ἡ στράτα οὔλο ἀπ' ἀχοὺς καὶ τὸ καλύβι γύρα,
γιομόζει καὶ ἡ ζωοῦλα μου πόθο καὶ πίκρα ἀγάπης.

νεται παρὰ μὲ τὴν ὑποταγὴ καὶ μὲ τὸ σκλαβωμὸ τούτωνε σὲ κείνους. Ὅπου λεύτεροι ὅλοι καὶ μὲ ἴσα δικαιώματα, πολιτισμὸς δὲν ὑπάρχει. Ὁ *καταμερισμὸς τῆς ἐργασίας*, ἡ δουλειὰ ποὺ μοιράζεται, ἀνάλογα καὶ ταιριαστὰ μὲ τὰ μυαλὰ καὶ μὲ τὰ χέρια, ἐκείνη ἀγάλια τὴν πραγματοποιεῖ καὶ τὴν ἀνεψώνει τὴν πνεματικὴ κατάσταση τοῦ ἀνθρώπου. Γιὰ νὰ γίνῃ τῆς *ἀθρωπιᾶς* ὁ ἄνθρωπος πρέπει νὰ καταδικαστοῦνε μερικοὶ νὰ κάνουνε, γιὰ τὸ χατήρι τῶν ἄλλων, τὶς δουλειὲς τὶς πιὸ βαρειές, τὶς δουλειὲς ποὺ ρουφᾶνε καὶ συντρίβουν. Ἔτσι θὰ μποροῦσε κανεὶς νὰ πῇ πὼς καὶ μέσα στὴν ψυχή του ὁ ἴδιος ἄνθρωπος δὲν καταφέρνει νὰ καλλιεργήσῃ καὶ νὰ δυναμώσῃ ὡρισμένες του δύναμες, φαντασία, διάνοια, λόγο, αἴσθημα, παρὰ χτηνώδικα σκλαβώνοντας καὶ καταστρεφτικὰ ὑποτάσσοντας τὶς ἄλλες του δύναμες στὴ μιὰ τὴν ἀρχόντισσα.

36

Καμιὰ φορὰ στοχάζομαι πὼς ἂν ξέρω τίποτα, τὄμαθα ἐλεύτερα, χωρὶς σύστημα, ἀπὸ μόνος μου. Εἶμαι, καθὼς λένε, αὐτοδίδαχτος. Κ' ἔτσι μπορεῖ νἄχω τὰ χαρίσματα, μὰ καὶ τὶς ἁμαρτίες τῶν αὐτοδίδαχτων. Ἀργὰ τραβῶ μπροστά, κάνω πολλοὺς σταθμούς, σὰ νὰ κουράζωμαι εὔκολα. Πολλὰ χάσματα μοῦ κόβουνε τὸν ἴσο δρόμο. Ἀμφιβολίες, ρωτήματα, μπερδέματα. Μὰ καὶ πλατωσιὰ μέσα μου, κ' εὐρύχωρα χωρίσματα γιὰ νὰ φιλοξενῶ κάθε λογῆς ἰδέες καὶ νὰ τἄχω πάντα καλὰ μὲ κάποιες καὶ μὲ πολλὲς ἀπὸ κεῖνες, πρὸς ὄφελός μου. Καὶ μοῦ λείπει ὁ σκολαστικισμός, ὅσο κι ἂν ἴσως θὰ μὲ βλέπουνε διαφορετικὰ στὸ ζήτημ' ἀπάνου τοῦτο κι ἄνθρωποι ποὺ θὰ μὲ συμπαθοῦν. Ἀστόχαστη βλέφη, κατὰ τὴ γνώμη μου. Κοντολογῆς: Δὲν ἔχω ρίζες μέσα μου· μὰ γι' αὐτὸ ἔχω φτερά.

37

Ὄμορφο, τί ὄμορφο νὰ βλέπῃς πρὸς τὴν ἀπέραντη θάλασσα, γυρτὸς ἀπὸ τὸ ἀκρογιάλι, κ' ἐρωτικὰ τὰ χέρια σου ἁπλώνοντας πρὸς τὴ μεγάλη θάλασσα, ποὺ κλεῖ μέσα της καὶ ποὺ ἐκφράζει τελειωτικὰ κάθε σου ἔρωτα, ἀπὸ τὸν ἔρωτα τῆς γυναίκας ὡς τὸν ἔρωτα τῆς χίμαιρας. Ὄμορφο, τί ὄμορφο, σκυμμένος μπροστὰ σ' ἕνα βιβλίο μέσα στὴν καμαρούλα σου νὰ μεθᾷς μὲ τὸ κρασὶ τῶν ἰδεῶν. Μὰ εἶναι ὀμορφώτερο νὰ τὸ πίνῃς τῶν ἰδεῶν τὸ κρασὶ στὸ ποτήρι τοῦ βιβλίου, γυρτὸς ἀπὸ τὸ ἀκρογιάλι, καὶ κλεφτάτα βλέποντας πότε καὶ πότε πρὸς τὴν ἀπέραντη θάλασσα. Δὲν ἔχει δίκιο ὁ Σοπενάουερ νὰ νομίζῃ πὼς εἶναι περιττὸ τὸ βιβλίο τὴ στιγμὴ ποὺ κοινωνοῦμε μὲ τὴ φύση στὸ ναό της.

38

Γανυμήδης. Τὴ λέξη τούτη τὴ μεταχειριζόμαστε στὴν τρεχούμενη κουβέντα καὶ στὴν πρόχειρη τὴ γραφὴ κάπως εἰρωνικά, κ' ἐλαφρά, καὶ σκανταλιάρικα, ἂν ἀγαπᾶτε. «Γανυμήδη» πιτλοφορεῖ ὁ Γκαῖτε τὸ μεγάλο του πανθεϊστικὸ ὕμνο. Στὸ μεταχείρισμα τῆς ἴδιας λέξης, τί διαφορά. Νά ὁ κόσμος, νά κι ὁ ποιητής.

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ

ΘΕΑΤΡΙΚΑ

Η ΜΕΛΑΧΡΑ

Περὶ μιλήσω γιὰ τὸ καινούριο δράμα τοῦ κ. Χὸρν ποὺ πρωτοπαίχτηκε τὴ Δευτέρα βράδι στὸ θέατρο τῆς Ὁμόνοιας, θὰ ἤθελα νὰ πῶ μερικὰ γενικὰ πράματα ποὺ τὰ νομίζω καλὸ κι ὠφέλιμο νὰ εἰπωθοῦνε μιὰ καὶ καλή, γιὰ νὰ μπορεῖ κανεὶς ὕστερα πάνου σ' αὐτὰ νὰ στηρίζει τὴν κρίση του γιὰ τὰ πρωτότυπα σκηνικὰ ἔργα.

Γιὰ τὸ θέατρο, περισσότερο ἀπὸ κάτε ἄλλο εἶδος τῆς δημιουργικῆς μας φιλολογίας, εἶναι πολὺ δύσκολο νὰ ὁριστεῖ ποῦ τελιώνουν τὰ σύνορα τοῦ ξένου καὶ τῆς μίμησης τοῦ ξένου καὶ ποῦ ἀρχινάνε τὰ σύνορα τοῦ πρωτότυπου. Ἀφίνω καταμέρος τὸ ἐθνικό, τὸ ἱστορικό, ἀκόμα καὶ τὸ ἠθογραφικὸ δράμα, κ' ἔρχουμαι ὁλόϊσα στὸ κοινωνικὸ δράμα, γιατὶ τελευταῖα αὐτὸ τὸ δράμα φαίνεται νὰ καλλιεργεῖται ἀπὸ τοὺς ὁπωσδήποτε ἄξιους κάποιας προσοχῆς δραματικοὺς ποιητές μας. Μπορῶ νὰ πῶ ἀκόμα πὼς αὐτὸ τὸ εἶδος *πρέπει* κι ἀποκλειστικὰ νὰ καλλιεργεῖται, ἀφοῦ ἡ κοινωνία μας εἶναι ἀκόμα ἁπλαστη (ἕνα παράξενο ἀνακάτωμα ξενικῆς μίμησης καὶ πρωτόγονης ἀγριοσύνης) καὶ τὸ θέατρο, καλοσυνείδητα δουλεύοντας, θὰ μπορέσει μὲ τὸν καιρὸ νὰ τῆς δώσει κάποιον τύπο δικό της.

Καὶ θὰ κατορθωθεῖ αὐτὸ μὲ τὸ θέατρο, ἂν κάθε θεατρικὸς συγραφέας ποὺ δουλεύει γιὰ κάπως ἀνώτερο κι ἀγνότερο σκοπό, βουτήξει μέσα στὴν κοινωνική μας ζωή, τὴ μελετήσει, τὴν ξαπλώσει πάνου στὸ ἀνατομικὸ τραπέζι, ψάξει, ἰδρώσει καὶ βρεῖ ἐπιτέλους τὸ κατάλληλο ὑλικὸ πού, τίμια καὶ μὲ τοὺς κανόνες τῆς Τέχνης δουλεύοντάς το, θὰ τοῦ δώσει τὴ μορφὴ εἴτε δραμάτου, εἴτε σκηνικῆς σάτυρας, εἴτε καὶ φάρσας ἀκόμα. Καὶ στὴ γύραθε ζωή, καθὼς καὶ στὴ μέσα μας ζωή, περισσεύει τὸ τέτοιο ὑλικό.

Προχτὲς ἀκόμα διαβάσαμε στὶς ἐφημερίδες πὼς στὸν Πύργο κάποιος Σωκράτης Ἀμπελᾶς σκότωσε τὴν ἀδερφή του γιατὶ τοῦ πρόσβαλε τὴν οἰκογενειακή του τιμή. Νά, ἕνα θέμα γιὰ δράμα. Ἡ κοινωνία μας, σὰν κάθε ἁπλαστη κι ἀπολίτιστη κοινωνία, τὸ τόσο ντελικάτο καὶ μημουάπτου αὐτὸ ζήτημα τὄχει μπιστευτεῖ στὸν ἀστενέστερο ἀπὸ φυσιολογικὴ κατασκευὴ κι ἀπὸ πνεματικὴ μόρφωση ἀντιπρόσωπό της, στὴ γυναίκα. Ἡ οἰκογενειακὴ τιμὴ κουρελιάζεται ὅταν ἡ ἀδερφὴ ἀγαπήσει ἕνα νέο, ἔστω καὶ ἰδανικά, ἢ ὅταν ἐκπληρώνοντας κάποιονε φυσικό της προορισμὸ βιαστεῖ, πρὶν ἀπὸ τὸ γάμο, νὰ γευτεῖ τὸν ἀπαγορεμένο ἀπὸ τὶς κουτοκοινωνικὲς συνθῆκες καρπό, ἢ κι ὅταν ἀκόμα ξεγελαστεῖ μὲ ψευτοαγάπες καὶ ψευτοταξίματα ἀπὸ τὸν πρῶτον τυχόντα παλιάνθρωπο· δὲν παθαίνει ὅμως τίποτε ἡ περίφημη αὐτὴ οἰκογενειακὴ τιμὴ ὅταν ὁ ἀδερφός, παλιάνθρωπος ὄντας κι ἀνισόρροπος, συστηματικὰ καταγίνεται νὰ ξεπλανεύει καὶ νὰ ξεπαρθενεύει κορίτσια, ἀχτιδοβολώντας, σὰν ἥλιος σαπίλας καὶ διαφθορᾶς, στὰ γύρω του τὴν ἀνηθικότητα καὶ τὴν ἀτιμία. Στὴν κόρη ποὺ ξεγλύστρησε, ἡ ταρτούφικη κοινωνία μας κλείνει ὁρμητικὰ τὴν πόρτα της, καὶ μιὰ τέτοια κόρη—κι ἂν ἀκόμα τὰ καταφέρει νὰ παντρευτεῖ, κι ἂν ἀκόμα ὕστερ' ἀπὸ τὸ γάμο της ἀναδειχτεῖ πρώτης ἀράδας νοικοκυρὰ καὶ μητέρα, θὰ σούρνει σὲ ὅλη της τὴ ζωὴ τὸ ἄθελο ἢ καὶ θελημάτικο ξεγλύστρημά της. Ἐνῶ ἐξεναντίας στὸ νέο ὅλα συχωρνιοῦνται κι ὁ τίτλος τοῦ *γυναικᾶ* εἶναι τίτλος τιμῆς, ποὺ τονὲ φέρνει περήφανα στρήβοντας μὲ καμάρι τὸ μουστάκι του. «Σὰ νέος ποὺ εἶταν, τὸ γλέντησε λίγο», λέει γιὰ τὸν ἀδερφὸ ἡ κοινωνία μας· ἐνῶ ἐξεναντίας τῆς ἀδερφῆς τὸ ξεγλύστρημα τὸ στιγματίζει μὲ τὴν πυρωμένη φράση: «Ἐλεεινὸ παρελθόν».

Θὰ μάκραινα πολὺ τὸ λόγο καὶ θὰ ξέφευγα ὁλότελα ἀπὸ τὸ θέμα μου ἂν πάσκιζα νἀποδείξω πὼς μὲ τὸ δρόμο ποὺ τραβοῦνε οἱ πολιτισμένες κοινωνίες θὰ περάσει σὲ λίγο στὴν ἱστορία πιὰ ἡ *οἰκογενειακὴ τιμὴ* καὶ μόνο *ἀτομικὴ* τιμὴ θὰ ὑπάρχει, (μὰ

Ὅπως βλέπετε ὅμως, γλήγορα τὰ ξαναχάνει καὶ τὰ δυὸ ποὺ εἶπα, γιατὶ ἡ τέχνη του δὲ φαίνεται νὰ νόησε καλὰ πὼς ἡ μεγάλη ποιητικὴ ἀξία τοῦ δημοτικοῦ τραγουδιοῦ εἶναι στὴν πραγματικὴ καὶ πλαστικὴ παράσταση, στὴν ἔλλειψη κάθε αἰσθηματικοῦ ξεχύματος. Πὼς διαφορετικὰ ἐνιοεῖ τὴν ἀξία αὐτὴ ἕνας Κρυστάλης! Ἂν θέλει ὁ κ. Ρήγας Γκόλφης, ἂς παραβάλει τὸ παραπάνω ποίημά του μ' ἕνα ἀπὸ τὰ «Τραγούδια τῆς στάνης» τοῦ τελευταίου, ποὺ εἶναι ἐμπνευσμένα ἀπὸ τὸν ἴδιον κόσμο. Ἂν δὲ γελιέμαι στὴν ἀντίληψη ποὺ ἔχω τῆς ποίησης, πρῶτος ὅρος μιᾶς σοβαρότερη ποιητικῆς ἐξέλιξης τοῦ κ. Ρήγα Γκόλφη μοῦ φαίνεται πὼς θάταν νὰ πασκίσει νὰ δαμάσει τὴν κλίση του στὸ ξέχυμα καὶ στὴν ἀφαίρεση καὶ στὴν ἀλληγορία, νὰ νιόσει δηλ. πὼς οἱ πάθοι τῆς τρανῆς Ζωῆς, τῆς λευτεριάς, οἱ λαχτάρες τῆς ρουμελιότικης λεβεντιάς, τοῦ ψήλου τῶν βελουχιῶν καὶ τὰ παρόμια, ὅπως ἐκφράζονται καὶ λέγονται στὰ τωρινὰ τραγούδια του, ἀπομένουν γιὰ μιὰς λέξες ξερές κ' ἔνοιες κούφιες, ὅσο δὲ μᾶς δίνεται ἡ πλαστικὴ καὶ ζωντανὴ παράστασή τους, ἡ οὐσία καὶ τὸ περιεχόμενό τους. Ἀναγκάζομαι νὰ φέρω τὸν Κρυστάλη ξανὰ παράδειγμα. Πὼς μὰς μεταδίνει ὁ ποιητὴς αὐτὸς τὴ λαχτάρα του γιὰ τὴ λευτεριά, τὸν καημό του γιὰ τὰ βουνὰ τῆς Ἤπειρος, πὼς μὰς παραστένει τὴ ζωὴ αὐτῶν τῶν βουνῶν στὰ πιὸ στερνὰ ποιήματά του, ὅταν εἶχε ὡρμάσει ἡ ποιητική του δύναμη κι ὁ τρόπος του, μὲ ποιὰ ζωντάνια ἔκφρασης φυσάει σ' αὐτὰ τὸ ζωντανό, τὸ γνήσια ποιητικὸ αἴσθημά του!

Ὁ κ. Ρήγας Γκόλφης, ξκναλέω, ἔχει ἀρκετὸ ζωντανὸ αἴσθημα, ὅσο κι ἂν τούτο δὲν μπορεῖ νἀβρεῖ ἀκόμα μιὰ πλέρια ποιητικὴ ἔκφραση στὰ «Τραγούδια τοῦ Ἀπρίλη». Ἄφισα γιὰ στερνὸ τὸ λόγο γιὰ ἕνα ἀπ' αὐτά, ποὺ φανερόνει ὅλον τὸν πόνο του γιὰ τὴ νεκρομάρα, ποὺ θωρεῖ τριγύρω του:

Η ΧΩΡΑ ΤΗΣ ΣΚΛΑΒΙΑΣ

Νάτη ποὺ χαμοσέρνεται στὸν κάμπο κάτου ἡ χώρα..
Πλέκουνται οἱ βοῦρκοι γύρα της καὶ πλάϊ τὰ ρηχονέρια.
Ὁ τόπος στέκεται ξερὸς δίχως κλαριοῦ στολίδι
κ' ἡ καταχνιὰ ποὺ ζώνει τον σκοταδερὴ 'ναι πάντα.
Ἀχτίδα τοῦ ἥλιου ἂ φτάσῃ κεῖ χάνει καὶ φῶς καὶ θέρμη,
κι ὅποιος ἀγέρας κι ἂ διαβῇ θὰ ρίξῃ τὰ φτερά του.
Σέρνει ἡ ζωὴ στὸ διάβα της γενιὰ μαραγκιασμένη
ποὺ εἶναι χαμὸς ἡ φύτρα της καὶ μόλεμα ἡ ψυχή της
Βερέμης εἶναι ὁ κάθε νιός, δὲν τὸν ἀγγίζει ἡ ἐλπιδα·
κι ὁ γέρος ξέρει μοναχὰ νὰ καρτερῇ τὸ χάρο.
Τὰ μάτια ποὺ τηρᾶν τὴ γῆς εἶν' πάντα θαμπωμένα
καὶ σὰν κοράκια οἱ στοχασμοὶ χαμοπετᾶνε γύρα,
καὶ μ' ἀνεργιὰ σὰ σύγνεφο βαραίνει ὅλα τὰ πάντα.
Τὸ πλῆθος ἀργοκίνητο σολεύει μέσ' τὶς στράτες
κ' ἔχει τὴν ὄψη σὰ φλουρὶ καὶ τὴν καρδιὰ σὰν πέτρα,
προσμένοντας νὰ κατεβῇ τ' ἀρχοντικὸ καμτσίκι
γοργὸ ν' ἀστράψῃ ἀπάνου του, νὰ τὸ δεχτῇ μὲ σέβας
νὰ τὸ πιστέψῃ σὰ Θεὸ καὶ νὰ τὸ κράξῃ Μοῖρα.
Τραγούδι ἐκεῖ δὲν ἀγρ ικᾶς, γλυκειὰ εὐωδιὰ τοῦ αἰθέρα,
μήτε κατάρας στέναγμα νὰ βγαίνῃ ἀπὸ τὰ στήθη.
Μιὰ σωπασιὰ ἀνατάραχη καὶ θλιφτικὴ περίσσα
σὰ μιὰ βαθύτερη σκλαβιὰ μέσ' τῆς ψυχῆς τὸν κόσμο.
Ἡ θεία φωτιὰ τοῦ ἔρωτα γιὰ πάντα ἐκεῖ ἔχει σβύσει,
κι ὁ πόθος ἔμεινε ὀρφανὸς ἀπὸ καρδιὰ καὶ νιάτα.
Τ' ἄσαρκα χέρια ἁπλώνουνται στῆς ὀμορφιᾶς τὸ πλοῦτος
ἀδρὰ χρυσαγοράζοντας κάθε μεθύστρα σπίθα.
Καὶ μέσα στὴν ἀραθυμιὰ κρυφὴ φωλιάζει ἀμάχη,
ἕνας τὸν ἄλλο μάχεται μὲ τὸ λοστὸ τοῦ φτόνου,
μὲ τὸ φαρμάκι τῆς ψευτιᾶς, μὲ τῆς κλεψιᾶς τὰ μάγια.

κι αὐτὴ κάπως περιορισμένη κι ὄξω ἀπὸ τὶς φυσικὲς ἀνάγκες). Ὁ σκοπός μου δὲν εἶναι νὰ κάμω κήρυγμα κοινωνικό. Ὁ σκοπός μου εἶναι νὰ δείξω πὼς ἡ κοινωνία μας εἶναι βαθύπλουτη ἀπὸ θέματα θεατρικά, καὶ γιὰ νὰ τὸ ἀποδείξω πῆρα ἕνα παράδειγμα ποὺ βρῆκα πιὸ πρόχειρο καὶ πιὸ κοινό.

*

Πῶς θὰ τὸ ξεμεταλλευτεῖ τὸ πρωτότυπο αὐτὸ θέμα του ὁ δραματικὸς ποιητής; Νά, τὸ δεύτερο ζήτημα, τὸ σπουδαιότερο. Καὶ στὸ θέατρο πρέπει νὰ γίνει ὅ,τι δοκίμασε νὰ κάμει στὴ μουσικὴ ὁ Καλομοίρης. Ὄχι μίμηση δουλικὴ κι ἀντιγραφὴ πιστὴ τῆς ζωῆς, μὰ πάνου σὲ γνωστὸ μοτίβο λεύτερη δουλιὰ καὶ δημιουργία. Ὄχι μόνο ὁ Καλομοίρης, μὰ κι ὁ νέος Μ. Βάρβογλης (καθὼς μᾶς ἀποκάλυψε τελευταῖα ὁ Σκίπης στὸ «Νουμᾶ») μ' αὐτὸ τὸν τρόπο δουλεύουν τὰ λαϊκὰ μοτίβα. Τὰ παίρνουν καὶ δημιουργοῦν ἀπάνου τους. Καὶ εἶναι καὶ οἱ δυό τους πρωτότυποι μουσικοὶ καὶ μιὰ μέρα αὐτοὶ θὰ φέρουν τὴ μουσικὴ ξαναγέννηση στὸν τόπο μας. Ἔτσι δούλεψε κι ὁ Παλαμᾶς κ' ἔφερε τὴν ποιητικὴ ξαναγέννηση. Τέτοια δουλιὰ πρέπει νὰ γίνει καὶ στὸ θέατρο γιὰ νὰ χαροῦμε καὶ τὴ θεατρική μας ξαναγέννηση.

Εὐτυχῶς οἱ πρόδρομοι μιᾶς τέτοιας καλοσυνείδητης κ' ἐθνικῆς δουλιᾶς ἀρχινήσανε κιόλας νὰ θαμποφαίνουνται. Ὄχι μόνο ὁ Ταγκόπουλος μὲ τὰ τέσσερα ἴσαμε τώρα δράματά του (ἀδιάφορο ἂν οἱ κερδοσκόποι θεατρώνηδες μόλις καὶ μεταβίας τἀποφασίσανε νἀνεβάσουν τὸ ἕνα ἀπ' αὐτὰ στὴ σκηνὴ) δοκίμασε νἀνοίξει τὸν καινούριο αὐτὸ δρόμο στὸ θέατρο, μὰ κ' ἕνα δυὸ ἄλλοι, κι αὐτὸς ἀκόμα ὁ κ. Παντελῆς Χὸρν μὲ τὸ «Ἀνεχτίμητό» του (ποὔχω τὴν ἀδυναμία νὰ τὸ θαρρῶ καλύτερο καὶ τεχνικώτερο ἀπὸ τοὺς κάπως θεατρινίστικους καὶ μελοδραματικοὺς «Πετροχάρηδες») δείξανε πὼς λαχταροῦνε τὴ θεατρική μας ξαναγέννηση καὶ πὼς ἔχουν ὅλη τὴν καλὴ διάθεση νὰ δουλέψουνε γι' αὐτή. Γιὰ νἄμαι δίκαιος, ἡ τέτοια καλὴ πρόθεση δὲ λείπει κι ἀπὸ τοὺς «Πετροχάρηδες», καθὼς τὸ κήρυξα καὶ πέρσι ἀπὸ τοῦτες τὶς στῆλες, μὰ ἡ καλὴ πρόθεση πνίγεται, σὰν τὸ ταπεινὸ λουλούδι τοῦ κάμπου ἀπὸ ταγριάγκαθα, μέσα στὰ σκηνικὰ πυροτεχνήματα καὶ στὶς μελοδραματικὲς κορῶνες ποὺ μεταχειρίζεται μ' ἁπλοχεριὰ ὁ συγραφέας γιὰ νὰ κερδίσει τἀσυλλόγιστα χειροκροτήματα τοῦ κοινοῦ.

Γυρίζοντας στὰ πρῶτα λόγια μου βάζω μὲ δείλια τὸν ὁρισμὸ πὼς πρωτότυπο σκηνικὸ ἔργο (γιὰ μένα τουλάχιστο) εἶναι κεῖνο ποὺ μαζὶ μὲ τὴν καλλιτεχνικὴ συγκίνηση, μοῦ δίνει καὶ τὴ συγκίνηση τῆς γύρω μου ζωῆς καὶ μοῦ κεντρίζει τὴν ὄρεξη νὰ τὴ συλλογιστῶ καὶ νὰ τὴ μελετήσω.

*

Τέτοια πρωτοτυπία δὲν τὴν ἔχει ἡ «Μελάχρα». Ἡ ἀτσιγκάνικη ζωὴ μᾶς εἶναι ὁλότελα ξένη. Ξένα μᾶς εἶναι λοιπὸν καὶ οἱ ἀγάπες της καὶ τὰ μίση της καὶ οἱ ἐγδίκησές της ποὺ ζουγραφίζουνται χτυπητὰ καὶ μὲ κάποια τέχνη μέσα στὴ «Μελάχρα». *Γύφτικο* εἶναι καὶ τὸ μοτίβο στὸ «Δωδεκάλογο τοῦ Γύφτου», μὰ πάνου καὶ γύρω καὶ μέσα στὸ μοτίβο αὐτὸ ὁ μεγάλος Παλαμᾶς ἔμπασε ὅλους τοὺς καημοὺς κι ὅλους τοὺς κατατρεμούς κι ὅλα τὰ ὄνειρα κι ὅλες τὶς ἐλπίδες κι ὅλα τὰ περασμένα καὶ τὰ τωρινὰ καὶ τὰ μελλούμενα τῆς Φυλῆς μας κ' ἔτσι μᾶς παρουσίασε τὸ πολυσύνθετο αὐτὸ ποίημα σὰν τὸ πιὸ καθάριο ἐθνικό μας ἔπος. Ὁ Γύφτος ὁ ἀπρόσωπος τοῦ Παλαμᾶ εἶναι αὐτὴ ἡ ψυχή μας, εἶναι τὸ Ἐγώ μας τὸ ἐθνικὸ αὐτό, ποὺ πέρασε ἀπὸ τόσους γύφτικους σταθμοὺς καὶ ποὺ θὰ περάσει, ἕνας θεὸς μοναχὰ μπορεῖ νὰ τὸ ξέρει, ἀπὸ ἄλλους πόσους ὅσο νὰ παραιτήσει τὴν ἀλήτικη ζωὴ καὶ νὰ κατασταλάξει κάτου ἀπὸ ἕνα τσαντήρι καθαρῶς δικό του.

Ἡ «Μελάχρα» τοῦ κ. Χὸρν εἶναι γύφτισσα πέρα πέρα καὶ τὸ δράμα του ὁλότελα ξένο. Ὅσο τὄβλεπα πάνου στὴ σκηνή, ζωντανεμένο κάπως ἀπὸ τὴν τέχνη τῆς κ. Κοτοπούλη, μὲ συγκινοῦσε μὲ τὴν τέχνη του σὲ πολλὰ μέρη, μὲ νανούριζε μὲ τὴν ὄμορφή του γλώσσα, (ἂν κι ὄχι τόσο ὁμαλὰ δημοτική, καθὼς στοὺς «Πετροχάρηδες»), τραβοῦσε τὸ θαμασμό μου μὲ μερικὲς πιτυχημένες σκηνές του, μ'ἔσπρωχνε σὲ χειροκροτήματα μὲ ἄλλες. Μὰ μόλις βγῆκα ἀπὸ τὸ θέατρο, ξεσκλαβώθηκα ἀμέσως ἀπὸ τὴ γητειά του καὶ ρώτησα τὸν ἑαυτό μου :—Αὐτὸ τὸ ἔργο δὲν μποροῦσε ἀξιόλογα νἄναι μεταφρασμένο ἀπὸ τὰ Φραντζέζικα, τὰ Γερμανικά, τὰ Ρούσικα, ἀκόμα κι ἀπὸ τὰ Βουλγάρικα ;

Γιατὶ δὲ μᾶς σώνει μοναχὰ ἡ Ὀμορφιά. Ἡ ψυχή μας ἀποζητάει καὶ κάτι ἄλλο ἀκόμα. Ἀποζητάει καὶ τὴν Ἀλήθεια. Τὶς ἀποζητάει συντροφεμένες καὶ τὶς δυὸ αὐτὲς ἀγγελόψυχες ἀδερφάδες. Καὶ μοναχὰ σὰν τὶς βλέπει σφιχταγκαλιασμένες πάνου στὴ σκηνή, ἀναγαλλιάζει ἡ ψυχή μας κι ἀναφτερώνεται ἡ σκέψη μας καὶ κρυφοπερηφανεύεται κάπως τὸ φυλετικὸ ἐγώ μας.

Κι αὐτὸ τὸ ἀναγάλλιασμα κι αὐτὸ τὸ ἀναφτέρωμα κι αὐτὴ τὴν κρυφοπερηφάνεια δὲ μᾶς τὰ δίνουν τὸ δράμα τοῦ κ. Χόρν. Γιατὶ ἡ «Μελάχρα» τὸ φωνάζει πὼς εἶναι βγαλμένη ἀπὸ μελέτη κι ὄχ ἀπὸ παρατήρηση καὶ πὼς οἱ ἥρωές της εἶναι παρμένοι ἀπὸ τὰ βιβλία κι ὄχι ἀπὸ τὴ ζωή.

Τὸ ἔργο τὸ θεατρικὸ ποὺ μοῦ παρουσιάζεται γιὰ πρωτότυπο καὶ ποὺ θὰ μποροῦσε νὰ τὸ ὑπογράψει κ' ἕνας ἀλλόφυλος συγραφέας, μὲ συγκινεῖ πάντα σὰ μετάφραση ἢ καὶ σὰ δουλικὴ μίμηση, κι ἀπὸ ἕνα τέλειο μεταφρασμένο ξένο ἔργο, προτιμῶ ἕνα μέτριο πρωτότυπο, ἀφοῦ στὸ μέτριο βλέπω κ' ἐχτιμῶ τὴν *προσπάθεια*, ποὺ ἀξίζει κι αὐτὴ ἡ δόλια κάτι.

Ὁ κ. Χὸρν πέρσι μὲ τοὺς «Πετροχάρηδες» μᾶς ἔδειξε τὴν *προσπάθεια* φέτος μὲ τὴ «Μελάχρα» μᾶς ἔδειξε τὴν *Τέχνη*, ἂν κι αὐτὴ κάπως σκλαβωμένη ἀκόμα στὰ δημοκοπικὰ καὶ θεατρινίστικα πυροτεχνήματα τῶν «Πετροχάρηδων». Ἂς ζευγαρώσει τὴν περσινή του προσπάθεια μὲ τὴ φετεινή του τέχνη καὶ θὰ μᾶς δώσει ἔργο ἄξιο τοῦ ταλέντου του καὶ τῆς σκηνικῆς μόρφωσής του. Νἄναι σίγουρος γι' αὐτό. Πρέπει νὰ προσέξει καὶ σὲ τοῦτο. Δὲν ἔφτασε ἀκόμα ἡ ὥρα νὰ δουλέψουμε πάνου σὲ *γενικὰ* μοτίβα. Πρέπει νὰ ξοφλήσουμε πρῶτα μὲ τὴ *δική μας* τὴ ζωή, γιὰ ν' ἁπλωθοῦμε ὕστερα στὴν *καθόλου* ζωή. Καὶ τὴ δική μας τὴ ζωὴ ἀκόμα δὲν τὴν πειράξαμε. Ἀλείμονο, γιὰ τὴν ὥρα μένει παρθένα.

Ο ΚΡΙΤΙΚΟΣ ΤΟΥ ΝΟΥΜΑ

Ο ΠΟΘΟΣ

Ἐφρένιασε τὸ ἄλογο, ἐκλώτσησ' ἀφρισμένο
Τὴν ὥρια χαίτη ἀνέμισε κ' ἐχύθη στὸ λειβάδι.
Τὸ ἀτσαλένιο του κορμί, κρουστό, φωτολουσμένο,
Στὸ διάβα του σὰν ἄνεμος σκορπάει ἀρνιῶν κοπάδι.

Ὁ ἀγωγιάτης ρουβολάει κοντά, λαχανιασμένος.
Τ' ἀντάμωσε, καὶ μανιακὰ σφίγγει γερὰ τὸ γκέμι.
Κ' εἶπα, δὲν εἶναι ὡς τῆς καρδιᾶς τὸν πόθο, μεθυσμένος
Ποῦ τρέχει καὶ τοῦ λογικοῦ μὴ γίνει σκλάβος τρέμει ;

ΚΛΕΑΡΕΤΗ ΔΙΠΛΑ

ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΡΑΜΑΣ

ΟΙ ΛΟΞΟΙ ΣΤΡΑΤΟΚΟΠΟΙ

Πουλιέται στὰ γραφεῖα μας δρ. 2

Κι ὁ χερομάχος δουλευτής, ὁ σκάφτης, ὁ ξωτάρης
πέφτει στὸ χῶμα ἀνήμπορος, μὲ τὴν πικρή του ζήση
σπαταλημένη ἀλόγιστα κι ἀνώφελα δομένη.
Ὧρες ποὺ ἀπ' ὅλες τὶς μεριὲς ξεσπάει ἡ χοντρὴ βλαστήμια
κι ἀπ' τὰ χωράφια τὰ ξερά, ἀπ' τοὺς βάλτους, τὰ καλύβια
σὰ μιὰ θολούρα ἁπλώνεται κι ὅλο τὸν τόπο σφίγγει...
Νάτη ποὺ χαμοσέρνεται στὸν κάμπο κάτου ἡ χώρα.
Ἀντίπερα κι ἀλαργινὰ πάει νὰ βουτήξη ὁ γήλιος
καὶ λέω πὼς πιὰ δὲ θὰ ὑψωθῆ γιὰ νὰ τηνὲ φωτίση.

Ὅσο κι ἂν ἐγὼ ἴσως θὰ γύρεβα καὶ σ' αὐτὸ τὸ ποίημα κάπια φτερὰ ἀλαφρότερα καὶ κάπια φλόγα ποιητικὴ περσότερη καὶ θέρμη τῆς καρδιᾶς— ναί, θέρμη τῆς καρδιᾶς, ποὺ λὲς κι ὅλοι τὴν τρέμουν σ' αὐτὴ τὴ χώρα τῆς σκλαβιᾶς—τὸ ποίημα ὡστόσο δείχνει τὴ δύναμη ποὺ ἔχει τῆς ζωῆς ὁ κ. Ρήγας Γκόλφης. Κι αὐτὴ κοντὰ στὴ νιότη του καὶ στὰ λλα του χαρίσματα, ποὺ εἶπα, ἐλπίδες μοναχὰ μπορεῖ νὰ δίνουν γιὰ τὸ ποιητικό ξετύλιμά του, ὅπως καὶ τὸ σεμνὸ τοῦ ποιητικοῦ παρουσιαστικοῦ του μόνο τὴ συμπάθεια καὶ τὴν ἐκτίμηση μπορεῖ νὰ κινεῖ μέσα στὴ γενικὴ ἀστεία καὶ θλιβερὴ μαζὶ μεγαλοεπιδειξη καὶ μεγαλομανία παλιότερων καὶ νιότερών του ποιητῶν καὶ συγραφέων.

*

Ὕμνος ἱερός, λιονταρίσιος,
Τοῦ γυρισμοῦ, στὴ μεγάλη
Τῆς ἀμμουδιᾶς ἁπλωσιά·
Στὴν καρδιά μου
Τὰ βλέφαρά μου κλεισμένα·
Καὶ λάμπει, ὡσὰν ἥλιος βαθιά μου.

Βοὴ τοῦ πελάου, πλημμυρίζει
Τὶς φλέβες μου·
Ἀπάνω μου τρίζει,
Σὰ μυλολίθαρο ὁ ἥλιος.

Ἔτσι ἀρχινάει τὸ μεγαλεπίβολο παραμίλημά του ὁ ποετάστρος τοῦ «Ἀλαφροΐσκιωτου» κ' ἔτσι σὰ μυλολίθαρο, ὅπως τὸ λέει στὸ Μεφιστόφελε κι ὁ δόλιος μαθητὴς τοῦ *Φάουστ*, γυρνοῦν καὶ τρίζουν στὸ φτωχό μου νοῦ κ' ἐμένα οἱ ἀτυνάρτητες κι ἄχαρες φλυαρίες στὸ τέλος τοῦ μαρτυρίου, ὅπως μοῦ στάθηκε τὸ διάβασμα αὐτοῦ τοῦ νέου ποεταστρικοῦ ὄθλου. Δὲν ξέρω ποιά μεγάλα νοήματα θὰ ξεδιαλύνουν στὸ θεματογράφημα τοῦ «Ἀλαφροΐσκιωτου» οἱ σχολιαστές, ποὺ θὰ γεννηθοῦν ὅταν θἀλλάξει ἡ σφαίρα καὶ τὸ λογικὸ κ' ἡ αἴσθηση τοῦ ἀνθρώπου σύμφωνα μὲ τὴ θέληση τῶν ποετάστρων, ἐγὼ ὅμως χρωστάω νὰ τὄμολογήσω, μὲ ὅλο τὸ φόβο νὰ κατακλογιστῶ καὶ πάλι στοὺς ἀνίδεους καὶ τοὺς χυδαίους, πὼς ἀπ' ὅλες τὶς φωνὲς κι ἀπ' ὅλα τἀκούσματα, τοὺς βαθιοὺς λόγους καὶ τὰ τάμκτα, τἀνεβάσματα καὶ τὶς νίκες, τοὺς ὀσκρούς, τὰ φίδια, τοὺς ἀητούς, τἀθάνατα νερά, τὰ βουνὰ καὶ τὰ χαλίκια, τὴν πεῖνα καὶ τὴ δίψα, τοὺς αἰθερογέννητους, τὶς Δύναμες καὶ τὶς Βούλησες, τὶς Ἀποκάλυψες καὶ τὶς Μουσικὲς σκέψες, τὶς ἁρμονίες τοῦ ἀσφόδελου καὶ τὰ θάματα τοῦ ξάστερου ἤχου, τὶς γλαύκιες καὶ τὶς γλαυκομάτες, τὶς χρυσόφρυδες, τὶς ἀνυφάντρες καὶ τὶς νιὲς μοιρολογήτρες, τὸ δάκρι τοῦ Ὀδυσέα καὶ τἄλογα καὶ τὰ πόδια τοῦ Ἀχιλέα καὶ τἄλλα τόσα ποὺ παρατάζονται κι ἀνακατόνονται μέσα στὴν ἄβυσσο τῆς ἄσυ αρτηλίας καὶ στὸ χάος τῆς σύγχυσης τοῦ νοῦ, δὲ μπόρεσα νὰ κατα πεστῶ μὲ κανένα τρόπο γιὰ τὴν ὀμορφιά, τὴν ἀρετὴ καὶ τὴν ἀγνότητα—τὶς ποιητικὲς ἐννοῶ—τοῦ νεόφαντου καὶ νεαροῦ αὐτοῦ ποετάστρου. Ἕνα μόνο κατάλαβα : τὴν ἀνικανότητά του ἀκόμα νὰ δόσει

Ο "ΝΟΥΜΑΣ,,

ΒΓΑΙΝΕΙ ΚΑΘΕ ΚΕΡΙΑΚΗ

ΣΥΝΤΡΟΜΗ ΧΡΟΝΙΑΤΙΚΗ

Γιὰ τὴν Ἀθήνα Δρ. 5.— Γιὰ τὶς Ἐπαρχίες δρ

Γιὰ τὸ Ἐξωτερικὸ φρ. χρ. 10.

Γιὰ τὶς ἐπαρχίες δεχόμαστε καὶ τρίμηνες(2 δρ. τὴν τριμηνία) συντρομές.

Κανένας δὲ γράφεται συντρομητὴς ἢ δὲ στέλλει μπροστὰ τὴ συντρομή του.

10 λεφτὰ τὸ φύλλο λεφτὰ 10

Τα περασμένα φύλλα τοῦ Νουμᾶ πουλιοῦνται στὸ γραφεῖο μας στὴ διπλὴ τιμή.

ΒΡΙΣΚΕΤΑΙ. Στὰ κιόσκια (Σύνταγμα, Ὁμόνοια Ἐθν. Τράπεζα Ὑπ. Οἰκονομικῶν, Σταθμὸς Τροχιόδρομου (Ἀκαδημία), Βουλή, Σταθμὸς ὑπόγειου Σιδερόδρομου Ὁμόνοια), στὸ κιόσκι Γιαννοπούλου (Χαυτεῖα), στὰ βιβλιοπωλεῖα «Ἑστίας» Γ. Κολάρου καὶ Σακέτου (ἀντίκρυ στὴ Βουλή).

Στὴν Κέρκυρα, Πάτρα καὶ Βόλο, στὰ Πρακτορεῖα τῶν Ἐφημερίδων, στὸν Πύργο στὸ βιβλιοπωλεῖο τοῦ κ. Κ. Βαρουξῆ.

ΠΑΡΑΓΡΑΦΑΚΙΑ

Ἡ ἀρρώστια μας—Ὁ Κόντος—Τὰ τραγούδια τοῦ Ἐφταλιώτη—Ἡ σαπιονεολαία μας.

ΜΙΑ μέρα ὁ κ. Μηλιαράκης, ὁ καθηγητής, συζητώντας μὲ φίλους του γιὰ τὰ Ρωμαϊκὰ πράματα ἔλεγε πὼς τὸ Ρωμαϊκὸ πάσχει γεροντικὸ ὀργασμό.

Πόσο σωστὸς εἶναι ὁ χαραχτηρισμὸς τῆς ἀρρώστιας μας, τὸ εἴδαμε τώρα τελευταῖα. Φοβέρες, κακό, πατιρντί, προνοιατσιαμέντα, καί...τσάφ! μὲ μιὰ Ὑπουργικὴ ἀλλαγὴ κάλμα καὶ χασμουρητό.

Ὁ ὀργασμὸς μιὰ στιγμοῦλα μονάχα κράτησε καὶ τῶρα, σὰν ἀγαθὰ γεροντάκια, νηστεία καὶ προσευκὴ γιὰ νὰ σώσουμε τὴν ψυχή μας.

*

ΓΙΑ τὸν καθηγητὴ Κόντο ὁ «Νουμᾶς» εἶπε τὴ γνώμη του δῶ καὶ λίγο καιρὸ (ἀριθ. 346, σελ. 4) σὰ γιορταστήκανε τὰ σαραντάχρονα τῆς διδασκαλίας του. Ἀργότερα, μπορεῖ καὶ μόλις ξανοιχτοῦμε τὴν ἔκδοση τοῦ φύλλου θὰ γίνει πλατύτερος λόγος γιὰ τὸ ἔργο τοῦ Κόντου στὸ «Νουμᾶ», γιατὶ συφωνοῦμε μαζὶ μὲ τὸ Δάσκαλό μας τὸν Ψυχάρη πὼς ὁ Κόντος ἀντὶ νὰ βλάψει, τὸ ἐναντίο ὠφέλησε, ἂς εἶναι κι ἀρνητικά, τὸν ἀγώνα τῆς Δημοτικῆς, ἀφοῦ ἀπόδειξε ἀγράμματους ὅλους τοὺς σωστῆρες τῆς Καθαρευούσας.

*

«ΠΑΛΙΟΙ ΣΚΟΠΟΙ», εἶναι ὁ τίτλος τοῦ ὄμορφου βιβλίου ποὺ ἀπὸ χτὲς φρέσκο κι ὁλόδροσο, στολίζει τὸ γραφεῖο μας. Οἱ «Παλιοὶ σκοποὶ» εἶναι τὰ παλιά, μὰ πάντα καινούρια τραγούδια τοῦ Ἀργύρη Ἐφταλιώτη, εἶναι οἱ ἀθάνατες μετάφρασες τοῦ Σέλεϋ, τοῦ Μπάϋρον κτλ., εἶναι «Ὁ Καθρέφτης τοῦ Πύργου μου», εἶναι τὰ «Σονέτα» του, εἶναι τὰ γιομάτα γλύκα κι ἀπαλοσύνη τραγούδια του.

Γι' αὐτὸ τὸ βιβλίο θὰ γίνει ἀργότερα ὁ πρεπούμενος λόγος στὸ «Νουμᾶ». Σήμερα τὸ ἀναγγέλνουμε μονάχα καὶ τὸ συσταίνουμε στοὺς ἀναγνώστες μας.

*

ΕΝΑ πλουσιόπαιδο, ὁ γιὸς τοῦ τραπεζίτη Σκουζέ, πυροβόλησε κάπιο φίλο του τὴν περασμένη Δευτέρα τὸ βράδι, κάτου στὸ Ν. Φάληρο, σὲ μέρος κεντρικώτατο. Τοῦρηξε πέντε πιστολιές, τονὲ λάβωσε στὸ πόδι, καὶ ὕστερα μπῆκε μ' ὅλη τὴν ἡσυχία του στὸ αὐτοκίνητό του καὶ δρόμο γιὰ τὸ σπίτι του. Περάσανε τριάντα ἀλάκαιρες ὧρες χωρὶς νὰ ἐνοχλήσει τὸ μοσκαναθρεμένο κανείς. Γιὸς τραπεζίτη, σοῦ λέει ἄλλος. Ἄ σκοτώσει κ' ἕνα δυό, δὲν εἶναι κοὶ τόσο σπουδαῖο τὸ πράμα.

Ἂς εἶναι· δὲν πρόκειται γι' αὐτό· τὴν ξέρουμε πολυκαλὰ τὴ Ρωμαϊκὴ Πολιτεία καὶ τὰ τέτια δὲ μᾶς ξιππάζουνε. Ἂν κάνουμε λόγο, τὸν κάνουμε μόνο καὶ μόνο γιὰ νὰ ποῦμε πόσο φίνα φέρθηκε καὶ σ' αὐτὴ τὴν περίσταση ἡ «Ἀκρόπολη». Πῆρε τὸ ζήτημα ἀπὸ τὴ μεριὰ ποὔπρεπε νὰν τὸ πάρει. Κ' ἔτσι στὸ φύλλο τῆς Τετράδης μὲ κάτι δυνατὰ ἄρθρα της καὶ μ' ἕνα ἀθάνατο ἐντερβιοῦ ποὺ πῆρε μὲ τὸ μοσκαναθρεμένο μόρτη μᾶς ἔδειξε πόση σαπίλα καὶ πόση ἀδιαντροπιὰ καὶ πόση σιχασιὰ λιμνιάζει στὴν ψυχὴ τῆς ψευτοαριστοκρατικῆς νεολαίας μας—ἂν παραδεχτοῦμε πάντα πὼς μποροῦνε νἄχουν καὶ τὰ παραδοπαίδια τῆς Ἀθήνας ψυχή.

Παιδάκι δεκαννιὰ χρονῶνε ὁ γιὸς τοῦ Σκουζέ, κι ὅμως μιλοῦσε στὸ συντάχτη τῆς «Ἀκρόπολης» μὲ ἀδιαντροπιὰ ἑξηντάρη-παραλυμένου.

Η ΚΟΙΝΗ ΓΝΩΜΗ

ΒΙΟΜΗΧΑΝΟΙ ΚΑΙ ΤΕΧΝΙΤΕΣ

Φίλε «Νουμᾶ»,

Οἱ ἐφημερίδες ὅλες πέρα πέρα κατηγορήσανε τὸν κ. Ξενόπουλο πὼς στὸ καινούριο του τὸ δραματικὸ ἔργο, τὴ «Ραχήλ», ξεμεταλλεύτηκε ὅλα τὰ θεατρινίστικα κόλπα κι ὅλες τὶς ἀντιτεχνικὲς μπακαλοσύνες γιὰ νὰ κολακέψει τὰ λαϊκὰ γοῦστα καὶ νὰν τὸ στηρίξει στὴ σκηνή, νὰ κερδίσει δηλ. μπόλικους παράδες ἀπὸ τὰ ποσοστά. Ἡ «Ἀκρόπολη» μάλιστα τῆς Κυριακῆς ἔφτασε καὶ παραπέρα, βροντοφωνάζοντας πὼς ἡ «Ραχὴλ» εἶναι ἔργο ἄξιο γιὰ τὸ θέατρο τοῦ Φκρέα καὶ γιὰ ἠθοποιοὺς τοῦ Θησείου.

Ὅλ' αὐτὰ τὰ βρίσκω καὶ δίκια κι ἄδικα. Ἄδικα, γιατὶ ἐπιτέλους κι ὁ κ. Ξενόπουλος ἔχει δικαίωμα, σὰν κάθε φτωχὸς φαμελίτης, νὰ δουλέψει γιὰ τὸ ψωμὶ τῶν παιδιῶν του καὶ δίκαια... — Μὰ στὸ δεύτερο αὐτὸ θὰ μοῦ δώσεις τὴν ἄδεια νὰ σοῦ μιλήσω καπως ἀναλυτικώτερα.

Ὅσοι δηλώνουν πὼς παίρνουν τὸ θέατρο γιὰ βιομηχανία, ἔχουν τὸ λεύτερο νὰ ὀργιάζουν καὶ ν' ἀσελγαίνουν πάνου στὰ σκνίδια του χωρὶς νὰ δώσουνε σὲ κανένα λόγο. Οἱ κ. κ. Τιμ. Μωραϊτίνης, Νικολόπουλος, Ἀσπρέας, Ἄννινος, Γρανίττας, Σπανδωνῆς, Σπυριδωνίδης, Τσοκόπουλος, Περεσιάδης, Πολ. Δημητρακόπουλος, Γιάνναρος, Πώπ κτλ. εἶναι τίμιοι θεατρικοὶ βιομήχανοι καὶ τοὺς βγάζω μὲ σεβασμὸ τὸ καπέλλο. Ἀσελγαίνουν καὶ ἀποπατοῦν πάνου στὴ σκηνή, μὰ ὅσο βρίσκεται κόσμος ποὺ πλερώνει γιὰ νὰ δεῖ τὰ σκηνικὰ ἀφοδεύματά τους, κορδώνουνται μὲ ὅλο τὸ δίκιο τους, τσεπώνουν τὸν παρὰ μὲ καθαρὴ τὴ συνείδησή τους, καὶ δίνουν πέντε φάσκελα καὶ σὲ Τέχνη καὶ σὲ κοινὸ καὶ σὲ θεατρῶνες καὶ σὲ ὅλους μας.

Ὁ κ. Ξενόπουλος ὅμως δὲν εἶναι μονάχα θεατρικὸς συγγραφέας. Κορδώνεται καὶ γιὰ κριτικὸς θεατρικός, καὶ αὐστηρὸς μάλιστα. Κι ὅταν ὁ κ. Ξενόπουλος στόνα χέρι κρατεῖ τὴν κριτικὴ πέννα καὶ κόβεται γιὰ Τέχνη, καὶ μὲ τἄλλο του χέρι χουφτώνει τὴν πέννα τοῦ κ. Ἀσπρέα καὶ δουλεύει γιὰ ποσοστὰ—τότε, μὰ τὴν ἀλήθεια, ὁ κ. Ξενόπουλος παύει νὰ εἶναι καὶ καλοσυνείδητος φιλόλογος καὶ τίμιος βιομήχανος, ἀφοῦ τὰ μπακαλεύεται καὶ τὰ δυό.

Γιὰ νἄναι τίμιος βιομήχανος ὁ κ. Ξενόπουλος, πρέπει νὰ πάψει πιὰ ὁλότελα νὰ γράφει κριτική, ἢ (ἂν τοῦ κατάντησε αὐτὸ ἀγιατρευτη ἀρρώστια) νὰ κρίνει δῶ καὶ μπρός τὰ θεατρικὰ ἔργα μονάχα ἀπὸ τὴ βιομηχανική τους μεριά. Ἡ βιομηχανία εἶναι ὁ κυριώτερος πλουτοφόρος παράγοντας καὶ ἡ τρανώτερη ἀπόδειξη τοῦ πολιτισμοῦ μιανῆς χώρας. Καὶ δὲν ξέρω γιατί, ἀφοῦ τὴ βιομηχανία τὴ δεχόμαστε καὶ τὴν προσκυνοῦμε σὲ κάθε κλάδο τῆς ζωῆς, νὰ ζητάμε νὰ τὴν ἀποκλείσουμε μονάχα ἀπὸ τὸ θέατρο.

Ὁ φίλος σου
ΣΤΡΑΤΟΚΟΠΟΣ

Ο ΚΛΗΡΟΣ ΜΑΣ

Φίλε «Νουμᾶ»,

Ὁ κύριος Πάλλης εἶχε μεγάλο ἄδικο νὰ κατηγορήση τὸν κλῆρο μας πὼς τάχα δὲ θέλει τὸ σύνταγμα καὶ προτιμᾶ τὸ Χαμίτη. Τὸ σύνταγμα κάθε Ρωμιὸς τὸ θέλει, μὰ τὸ ἀληθινὸ· ἀπ' αὐτὸ τὸ ψεύ-

---

στὸ ξάναμα τῆς ἄπλερης φαντασίας του μιὰ πλαστικὴ μορφή, νἀρμονίσει σὲ μιὰ κάπως, ἔστω καὶ μουσικὰ (ὅπως τὸ κοπανάει ἡ αἰσθητικὴ τοῦ συμβολισμοῦ) καθαρὴ παράσταση στὰ συγχισμένα ὀνειριάσματα καὶ θολὰ ἰδεάσματα ποὺ βασκνίζουν τὸ μυαλό του.

Κι ὡστόσο καθάλλο παρὰ ἀνάξιος προσοχῆς ὁλότελα, σὰν ἄλλους συναδέρφους του, εἶναι αὐτὸς ὁ ξαναμένος ὀργιαστὴς τοῦ «Ἀλαφροΐσκιωτου». Πρώτα μπορεῖ καὶ στιχουργεῖ καλὰ συνήθως, τεχνικὰ καὶ ρυθμικὰ κι ὅσο κι ἂν κατανταέει στὸ μονότονο, κάποτες βρίσκει μιὰ ἁρμονία καὶ μιὰ ἑφτανησιότικη γλυκάδα. Οἱ στίχοι τούτοι λ. χ. καθάλλο εἶναι ἢ ἄσχημοι :

Νὰ συγκεράσω δυὸ ἀγαθὰ στὴ ζωὴν ἔχω λογιάσει,
Νὰ πνέω γυμνὸς τὸ πέλαγο καὶ σφίγγοντας τὴ ζώνην
Στὸν ἀλαφριὸ χιτῶνα μου, νὰ μποίνω στὸν ἐλαιῶνα.
Καὶ τὰ κοπάδια, ὡσὰν πλατιὰ ποτάμια, ὁποῦ κυλᾶνε,
Μὲ τὸν ἀχὸ τῶν κουδουνιῶν στὴν ξέρα, ὡσὰν ποτάμια
Ποῦ δὲ σιγάει τὸ διάβα τους, ν' ἀκοέω καὶ στὴν ψυχή μου
Νἄνε ὁ ρυθμὸς ἀσίγητος τοῦ Ἰόνιου, πῶς, σὰν πέφτει
Ὁ ἀγέρας πλέαν γαλήνια καὶ πλέον ψηλὸ τὸ κῦμα
Σηκώνει ἡ φουσκοθαλασσιά, πλάνο καὶ βοὴ γεμάτο.

. . . . . .

Καὶ στὸ γιαλὸ ἐπλαγιάσαμε, μὲ τὰ πολλὰ γελάδια,
Στὸν Ἠπειρώτικο γιαλό, πᾶχει τὸ φῶκι, στρῶμα.
Μὲ ἀκολουθήσατε οἱ γλυκὲς ἀπόβραδα γυναίκες.
Ἡ μιὰ μοῦ ἀκλούθα τὴ ζωή, τὸ θάνατό μου ἡ ἄλλη,
Κ' ἡ τρίτη μοῦ ἐσυντρόφευε τὸ σιωπηλὸ τραγοῦδι.
Κ' εἶνε γαλήνιος ὁ βαθὺς γιαλὸς γραμμένο πᾶχει
Μέσα στὸν ἐστερο βυθὸ τὸ δίχτυ τοῦ κυμάτου.
Καὶ τὰ γελάδια ἐφόνηκαν στὸν ἄμμον ἁπλωμένα
Κι ὅλον ἐπιάναν τὸν πλατὺ γιαλό· καὶ μόνον ἕνα
Ἀνάμεσό τους σκώθηκε καὶ κίτταξέ μας· τ' ἄλλα,
Ἀργολοξέψαν μονὰ τὰ μάτια τὰ μεγάλα.

. . . . . .

Καὶ στὰ γελάδια ἁπλώθηκα, καὶ ὁ ὕπνος ποὺ μὲ πῆρε,
Σὰν ὕπνος μεσημεριανὸς ἀργὰ τὸ νοῦ μοῦ ἐπῆρε,
Τί πῶς χυμίζον οἱ εὐωδιὲς στὴν καρωμένη ἀνάσα,
Πάλε ἡ μιλιὰ μοῦ ἀλάφρωνε τῶν γυναικῶν τὸ νοῦ μου
Καὶ πότε ὁ λόγος βουΐζοντας ἀπὸ ταῦτιά μου ἐπέρνα,
Πότε ἐπνιγόταν, σὰν ὁ ἀχὸς τῆς μέλισσας στὸν κάμπο.
Καὶ ὅπως βυθίζεις σὲ πηγή, στενόλαιμο λαγῆνι
Καὶ ὡς τὸ βυθίζεις, τὸ νερὸ μιλεῖ γεμίζοντάς το
Κ' ἔπειτα ξάφνου, ἡ σιωπή, θαρρεῖς, ποῦ ἐγέμισέ το,
Σὲ ἀνάλαφρα μουρμουρητὰ καὶ σὲ ἀναδέματα ἴσκιων,
Ὅμοια καὶ μένανε ἡ σιγὴ τοῦ ὕπνου ἐγέμισέ με.

Καὶ θὰ μποροῦσα νὰ ξεσηκόσω πολλὰ ὁμματια ἀπὸ τὸ ποίημα *Ὁ γιαλὸς μὲ τὰ γελάδια* γιὰ νὰ δείξω μαζὶ μὲ τὸ τεχνικὸ καὶ τὸ καλοδεμένο καὶ μελωδικὸ τοῦ στίχου καὶ μιὰ ἄλλη ἀκόμα ποιητικὴ ἀρετή· τὸ ζωηρὸ καὶ ζωντανὸ καὶ παραστατικὸ καὶ λεπτοαίσθητο συχνὰ τῆς καθεμιᾶς εἰκόνας, ποὺ μᾶς ξετυλίγει ὁ ποιητής, σὰν κκταφέρνει νἀβρει γιὰ μιὰ στιγμὴ—ὅπως στὸ παραπάνω ποίημα καὶ σὲ λιγοστὰ μικρότερα, τρία ἢ τέσσερα πολύ, στὴν ἀρχὴ τοῦ β' μέρους τοῦ «Ἀλαφροΐσκιωτου» – κάπια ψυχικὴ γαλήνη καὶ καθαρότητα στὴν ἔκφραση, ἂν ὄχι καὶ μιὰ καθαρότητα ἰδέας, ὅπου δηλ. ξεχνάει τὴν ὑπεράνθρωπη ὑπόκριση κι ἀφίνει, ἂν ὄχι τὴν ψυχή, τὶς αἰσθήσεις κάνε νἀντιληφτοῦν ἀνθρώπινα. Ἔπειτα ἔχει αὐτὸς ὁ ποιητάστρος ἕνα αἴσθημα τῆς γλώσσας ἀρκετὰ γερὸ κ' ἕνα πλούτο λεχτικὸ στὴ διάθεσή του, ποὺ ὄχι σπάνια τὸν μεταχειρίζεται καλόστοχα καὶ καταφέρνει νὰ μᾶς δείξει τί ὄργανο ἁρμονίας, τί μέσο ἐκφραστικὸ τῆς ὀμορφιᾶς μπορούσε νὰ γίνει κι αὐτὸς κοντὰ στάλλα προσόντα γιὰ μιὰ πιὸ εἰλικρινὴ ποιητικὴ προσπάθεια, γιὰ

τικο δὲν ξέρω ἂν ὅλοι μας οἱ Ρωμιοὶ δὲν προτιμοῦμε τὴν παλιὰ ἐποχή. Ἄδικα κατηγορεῖ τοὺς παππάδες μας πὼς ἔχουνε ξεχωριστὲς ἰδέες ἀπὸ μᾶς· μήπως ἀνήκουνε σὲ καμιὰ ξέχωρη ράτσα ἢ ἡ κατηγόρια ποὺ τοὺς κάμνει πὼς ἔρχονται ἀπὸ παρακατιανὲς φαμίλιες εἶναι τάχα ντροπή; Ποιανοῦ μας ὁ πατέρας ἢ τὸ πολὺ ὁ παπποὺς δὲ βαστᾶ ἀπὸ παρακατιανὴ ράτσα; Ἂν παρακατιανὸς λογίζεται ὁ φτωχὸς ἢ ὁ χωριάτης.

Ἐγὼ σ' ὅλες του τὶς κατηγόριες μιὰ βρίσκω ἀλήθεια πὼς κάποτες νικᾶ τὸ παπαδίστικο πεῖσμα καὶ τὸ συμφέρο, τὴν ἐθνικὴ ἀνάγκη· μὰ ἂν ὅλοι οἱ παππάδες μας μποροῦσανε νὰ νικήσουνε αὐτὸν τὸν πειρασμὸ τότες θὰ εἴμαστανε πρότυπο ἔθνους. Καὶ μήπως ἐμεῖς οἱ λαϊκοὶ ποὺ ἔχουμε τόσες καὶ τέτοιες ἀπαίτησες βάζουμε πάντα μπρὸς ἀπ' τὸ δικό μας πεῖσμα καὶ συμφέρο, τὸ συμφέρο τοῦ ἔθνους; Ἂν ναί, τότες ἔχουμε δίκιο νὰ τοὺς βρίζουμε, εἰδεμὴ μόνε «ὁ ἀναμάρτητος τὸν λίθον βαλέτω».

Μ' ὅλα ὅμως τὰ λάθη ποὺ ἔκαμε ὁ κ. Πάλλης στὴ διατριβή του, δὲν εἶχε δίκιο ὁ τύπος νὰ τὸν πῇ προδότη, γιατὶ ἀλήθεια δὲ γνωρίζει τί ἐστὶ Πάλλης· ὁ Πάλλης μόνε δὲν ἐξέταξε καλὰ καὶ γελάστηκε στὴν κρίση του, καθὼς γελάστηκε καὶ ὁ «Νουμᾶς» νὰ τὴν ὑπερασπίση.

Τώρα ἴσα ἴσα ἔχουμε ἀνάγκη ἀπ' τὸν κλῆρο μας· εἶναι τὸ μόνο συνδετικὸ τῆς Ρωμιοσύνης στὴν Τουρκιὰ σ' Ἀνατολὴ καὶ Ρούμελη καὶ στὸ πιὸ μικρὸ χωριὸ ἔχει τὰ πλοκάμια του, μέσον αὐτουνοῦ ὅλοι μας συνεννοούμαστε, καὶ ὅσο ἔχουμε τὸ σύνδεσμο ἀφτὸ δὲ φοβούμαστε οὔτε ἀπ' τὰ Τούρκικα κομητάτα, οὔτε ἀπ' τὶς φοβέρες τους πὼς θὰ μᾶς ἐκτουρκίσουνε· ἀφτοὶ μᾶς φοβοῦνται καὶ γι' ἀφτὸ χτυποῦνε τὸ Πατριαρχεῖο καὶ τοὺς Μητροπολίτες, ἐκεῖνο ποὺ φοβούμαστε νὰ ποῦμε ἐμεῖς (γιατὶ ἀκόμα φοβούμαστε νὰ μιλήτουμε) τὸ λένε οἱ παππάδες μας, καὶ μὲ περηφάνεια λέγω πὼς ἔχουμε μερικοὺς ποὺ εἶναι μὰ τὴν ἀλήθεια παλληκαράδες. Μὲ ποιό μέσο ἐμεῖς βγάλαμε τοὺς 23 βουλευτές; καὶ μὲ ποιό μέσο στὴν ἐρχάμενη περίοδο θὰ βγάλουμε πιὸ πολλούς; μὲ τὸν κλῆρο, ποὺ ἀλήθεια δὲ μᾶς διοικεῖ παρὰ ἀκλουθᾶ τὴ θέλησή μας, τὴ θέληση τοῦ ἔθνους.

Πόλη, 4 τοῦ Ἀλωνάρη 1909.

ΕΝΑΣ ΠΟΛΙΤΗΣ

ΧΡΟΝΙΚΟ ΒΔΟΜΑΔΙΑΤΙΚ

(Ἀπὸ Πέμτη σὲ Πέμτη)

Ἡ Γεν. Διοίκηση τοῦ Στρατοῦ ἐπρότεινε νὰ κριθοῦν ἀπὸ ἀνακριτικὸ συμβούλιο οἱ ἀξιωματικοὶ Ζυμβρακάκης, Κρίτσας, Ταμπακόπουλος, Χατζημιχάλης καὶ μερικοὶ ἄλλοι, γιατὶ πρωτοστατήσανε στὸ κίνημα τῶν ἀξιωματικῶν.—Μὲ τὸ Ἰταλικὸ «Tebe» ἤρθαν τὴν περασμένη Πέμτη 350 Γερμανοὶ περιηγητὲς ἀπὸ διάφορους φιλολογικοὺς συλλόγους τῆς Λειψίας γιὰ νὰ ἰδοῦν τὰ ἀρχαῖα μνημεῖα κλπ. τῆς πόλης μας.—Οἱ σεισμοὶ στὴν Ἀμαλιάδα καὶ στὰ γύρω χωριὰ ξακολουθοῦνε.—Τὴν περασμένη Πέμτη πέθανε ὁ καθηγητὴς Κ. Κόντος.—Στὶς Πηγὲς τῆς Αἰδηψοῦ βρέθηκε ράδιο. Τὸ Ὑπουργεῖο διόρισε ἐπιτροπὴ ἀπὸ τοὺς καθηγ. κ. κ. Δαμβέργη, Αἰγινήτη καὶ Κομνηνὸ νὰ ἐξετάσει καὶ τὶς ἄλλες πηγὲς τοῦ τόπου μας.

ΜΕ ΜΑΝ ΔΡΑΧΜΗΝ ΚΕΡΔΟΣ 100.000!

ΛΑΧΕΙΟΝ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΣΤΟΛΟΥ ΚΑΙ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἕκαστον γραμμάτιον ἰσχῦον διὰ τὴν κλήρωσιν 25 Ὀκτωβρίου 1909 τιμᾶται ἀντὶ μιᾶς δραχμῆς.

ΚΕΡΔΗ ΕΚΑΣΤΗΣ ΚΛΗΡΩΣΕΩΣ:

ΜΕΓΑ ΚΕΡΔΟΣ	**ἐκ δραχ.**	**100,000**
1 Κέρδος	» »	**25,000**
1 Κέρδος	» »	**10,000**
3 Κέρδη	» »	**5,000**
5 Κέρδη	» »	**1,000**
118 Κέρδη	» »	**100**
557 Κέρδη	» »	**50**
1000 ἐν ὅλῳ κέρδη ἀξίας δραχμῶν.....		**225,000**

Γραμμάτια πωλοῦνται. Εἰς τὰ δημόσια ταμεῖα καὶ λοιπὰς δημοσίας ἀρχάς, εἰς τὰς Τραπέζας, εἰς τοὺς ταθμάρχας καὶ σταθμάρχας τῶν σιδηροδρόμων, τοὺς διαχειριστὰς τῶν μονοπωλίων καὶ τὰ πρακτορεῖα τῶν ἐφημερίδων πρὸς **δραχ. μίαν** ἕκαστον γραμμάτιον, ἰσχύον διὰ μίαν ἐκ τῶν τριῶν τελευταίων κληρώσεων.

Διὰ πᾶσαν πληροφορίαν ἢ ζήτησιν γραμματίων ἀπευθυντέον εἰς τὸ **Γραφεῖον τοῦ Ἐθνικοῦ Στόλου καὶ τῶν Ἀρχαιοτήτων, ὑπουργεῖον Οἰκονομικῶν εἰς Ἀθήνας.**

Ὁ διευθύνων τμηματάρχης
Γ. ΚΟΦΙΝΑΣ

Ο,ΤΙ ΘΕΛΕΤΕ

Ὁ «Νουμᾶς» παύει ἀπὸ τοῦτο τὸ φύλλο, ὅπως γίνεται κάθε καλοκαίρι, γιὰ ἕνα μήνα καὶ θὰ βγεῖ στὶς 30 τοῦ Τρυγητῆ.

— Ἀνάμεσα στ' ἄλλα ποὺ ἑτοιμάζει ὁ «Νουμᾶς» σὰ θὰ ξαναρχίσει, εἶναι καὶ ἡ «Σαμοθράκη» τοῦ Ἴδα—μιὰ μεγάλη πολιτικοκοινωνικὴ μελέτη ποὺ θὰ τυπωθεῖ πρῶτα στὸ «Νουμᾶ» καὶ θὰ βγεῖ ὕστερα καὶ σὲ βιβλίο.

— Ὁ Πέτρος Βασιλικός, ἐξὸν ἀπὸ τἄλλα, μᾶς τάζει πὼς θὰ μᾶς στείλει κομάτια ἀπὸ τὴ μεταφραση τοῦ «Φάουστ», καθὼς κι ἀλάκαιρη τὴν «Ἰφιγένεια» τοῦ Γκαῖτε.

— Στὴν ἐπιφυλλίδα μας, ὕστερ' ἀπὸ τὴ διακοπή, θὰ δημοσιευτεῖ ρομάντζο τοῦ κ. Πέτρου Ψηλορείτη (καινούριο ψευτόνομα τοῦ Κάρμα Νιρβαμῆ) «Σπασμένες ψυχές». Καὶ ἡ κ. Πετρούλα Ψηλορείτη (τὸ καινούριο ψευτόνομα τῆς δ. Γαλάτειας Ἀλεξίου) ἀρχίνησε τὴν «Κόκκινη ζωή» ποὺ θὰ δημοσιευτεῖ κι αὐτὴ στὸ «Νουμᾶ» ἀργότερα.

— Ὅσο δὲ θὰ βγαίνει ὁ «Νουμᾶς», τὸ γραφεῖο μας θᾶναι ἀνοιχτὸ μονοχὰ τὸ πρωὶ ἀπὸ τὶς 9—11.

ΧΩΡΙΣ ΓΡΑΜΜΑΤΟΣΗΜΟ

Κυρίαν Φ. Τζαλ. στὴν Πόλη, Λάβαμε τὴ συντρομή κ' εὐχαριστοῦμε.—κ. Κ. Δ. Τόνα τὸ δημοσιεύουμε σήμερα· τἄλλο ἀργότερα. Στεῖλε μας κι ἄλλα.—κ. Θ. Κουγ. στὴν Καβάρνα. Λάβαμε συντρομὴ κτλ. κ' εὐχαριστοῦμε. Σοῦ στέλνουμε φύλλα, βιβλία καὶ γράμμα.

μιὰ σεμνότερη ἀντίληψη τῆς τέχνης. Μὰ γιὰ τὸν ποιητάστρο τοῦ «Ἀλαφροΐσκιωτου» σκοπὸς δὲν εἶναι νὰ μὰς συγκινήσει, πλάθοντας σὲ ὀμορφιὰ τὰ ψυχικὰ προσόντα του, ἀλλὰ μονάχα νὰ μὰς ἀραδιάσει, νὰ μὰς ἐπιδείξει τέτια· ἡ ποιητική του πρόθεση δὲν εἶναι νὰ μὰς ἐκφράσει σὲ πλαστικὴ καὶ ρυθμικὴ ἁρμονία ἐκεῖνο ποὺ συγκινεῖ τὸ νοῦ καὶ τὴν καρδιά του, μὰ νὰ μὰς τὰ κηρύξει τὰ τελευταῖα γιὰ τρανά. Θὰ μοῦ χρειάζονταν νὰ ξεσηκόσω τὰ τρία τέταρτα τὸ ἐλάχιστο ἀπὸ τὴν ὅλη φλυαρία γιὰ νὰ δείξω ὅλο τὸ βάθος τῆς ὑπόκρισης, ὅλο τὸ φάρδος τῆς χειρονομίας τοῦ ποιητάστρου. Ὁ χώρος μὲ ἀναγκάζει νὰ περιοριστῶ σ' ἕνα μονάχα δείγμα. Τὸ κομάτι ἔχει τὸν παρατιτλο: *Οἱ Ὀσκροί. Δέηση στὴν ἄνοιξη καὶ στὸ λαό.*

Ποτίστε με, ποτίστε με
Καὶ κέντρωσέ με ἐσὺ χωριάτη
Ποῦ ὡσὰ γυνᾶικα ἀνέβασες
Τὴν πλάση, στὸ ψηλό σου τὸ κρεββάτι,
Ποῦ τρεῖς φορὲς σοῦ ἀλλάξανε
Τὰ δόντια, γιὰ ν' ἀλέσῃς μὲ τὴν τρίτη
Γενιά, τὸ κριθαρόψωμο·
Στὸ βαρυθέμελό σου σπίτι·
Κεντρῶστε με μὲ τὸν ὀσκρὸ
Κάθε φιδιοῦ, ποῦ ἀπὸ τὸ ντύμα βγαίνει,
Ἀπ' τὸν τυφ'ίτη, ἀπ' τὸν ἀστρίτη, ἀπ' τὴν ὀχιὰ
Κι' ἀπ' τὴ δεντρογυλιὰ τὴν ἀναμμένη,
Ποτίστε με, ποτίστε με,
Δὲν τρέμω ἐγὼ τὴ φαρμακεύτρα πλάση.
Ἂν δὲν εἶμαι ἄξιος γυιός της, νά,
Ζητάω νὰ μὲ χαλάση.
Ἀκοῦστε, ἀκοῦστε με ἂν ἐτρέμανε
Στὴν κούνια, τὰ βυζασταρούδια,
Ἐμένα μὲ νανούρισαν
Τῶν ἀντρειωμένων τὰ τραγούδια.

Ἐμέ, λεχῶνα ἡ μάννα μου,
Στὴ μπόρα τὴ Μαρτιάτικη
Ποῦχε τὰ οὐράνια ἀνοίξει
Ἐσηκώθη καὶ μὲ πῆρε στὴν ἀγκάλη της,
Τὸν πρῶτο κεραυνὸ γιὰ νὰ μοῦ δείξῃ!

Τὸ πρόσωπό μου ἐφύλαγε
Ἡ προσωπίδα ἡ διάφανη,
Ποῦ ἡ μάννα ἀπὸ τὴν ὄψη μου,
Ἀγάλι ἀγάλι βγάνοντας
Ἐχαμογέλα ἀχνή, νὰ μὲ γνωρίση.
Δάκρυα τῆς ἀναλάμπαν στὰ ματόκλαδα.
Μάννα, ἱερώτερη ἀπ' τὴ φύση—
Καὶ κᾶπου ὡσὰ νὰ γνώρισε
Βαρὺ σημάδι ἀπάνω μου,
Τῆς χτύπησε βιαθιὰ ἡ καρδιὰ
Καὶ στὶς γυναῖκες ἔκραξε
Ποῦ μὲ εἶχαν πρωτοπιάσει
Στοὺς δρόμους ὄξω νὰ χυθοῦν,
Νὰ μὲ κηρύξουν στὰ βουνὰ
Καὶ στὴ μεγάλη πλάση!

Τὸ ἂν εἶναι ὀμορφιά, ποίηση, τέχνη παρόμια ξύλα κούτσουρα, τολμάω νὰ τἀμφιβάλω μὲ ὅλον τὸν κίντυνο νὰ σταλθῶ κ' ἐγὼ νὰ πάρω θέση γύρω «στάτιμα τραπεζι τῶν ὀχτρῶν» τοῦ ποιητάστρου. Τὸ ἴδιο, ἂν εἶταν μία καὶ μοναχὴ ἡ περίσταση ποὺ χάνονται ἀγαθὰ ποιητικὰ χαρίσματα κάτω ἀπ' τὴ τάση τῆς ψευτοεπίδειξης, τῆς ζιπασιᾶς καὶ τοῦ μεγαλοτεντόματος, ἂν εἶταν μόνο καὶ μοναδικὸ τὸ φανέρωμα τῆς ἔλλειψης συνείδησης καὶ τιμιότητας τῆς τέχνης, ὦ βέβαια τὸ φαινόμενο δὲ θἀξιζε τὸ λόγο. Ὅμως δὲν τὸ πιστέβω νάμ' ἐγὼ ὁ μοναχὸς ποὺ βλέπει τὸ φαινόμενο σὰ γενικὸ χαραχτηριστικὸ τῆς ἐποχῆς μας καὶ ξεχωριστὰ στὴ νιότερη γενιά. Μόνο στὴν ἐξήγησή του, θαρρῶ, μπορεῖ νὰ μὴ συμφωνάει κανεὶς μαζί μου. Καμιὰ ἔρεξη δὲν ἔχω νὰ γυρίσω ξανὰ στὰ ἴδια πράματα τὴν ὥρ' αὐτή. Περιορίζομαι νὰ ρωτήσω πάλι τὸν ἑαυτό μου, σὰ στὴν ἀρχή: Δὲν ἔχει ἄλλο ἰδανικὸ λοιπὸν ἡ νιότη αὐτοῦ τοῦ ἄθλιου τόπου ὄξω ἀπὸ τὰ κούφια ἰδεάσματα, ἀπὸ τὰ κυνηγήματα καὶ τἀραδιάσματα λόγων χοντρῶν, ἀπὸ τὸ χαροκόπημα σὲ ἀχοὺς ἄδειους ἀπὸ ψυχή, σὲ κραυγὲς ἄδειες ἀπὸ αἴσθημα, σὲ μεγαλοπιάσματα καὶ μεγαλοκορδόματα, σ' ὑπερανθρώπινες χειρονομίες καὶ σὲ μεγαλομανεῖς ἐπιδείξεις; Σβύστηκε κάθε φλόγα ἀληθινὴ λοιπὸν ἀπὸ τὴ «χώρα τῆς σκλαβιᾶς», κάθε ἀγάπη γνήσια, κάθε αἴσθημα ἀνθρώπινο, κάθε συνείδηση, συναίσθηση κ' εἰλικρίνεια; Καὶ κατάντησε κ' ἡ ποίηση σ' αὐτὴν τὴν «κολασμένη Πολιτεία» ἕνα βκγαπόντεμα, ἕνα καυγάδισμα καὶ φάγωμα μονάχα γιὰ τὸ εὔκολο θυμιάτισμα, ἕνα φκιασίδωμα καὶ πόρνεμα γιὰ τὸ θόρυβο τῆς ἡμέρας; Νὰ μιλήσω καθαρότερα δὲν εἶναι ἀνάγκη. Ὅπου δὲν ἔχει μέσα του τὴ φλόγα, τὴν ἀγάπη καὶ τὴ γνησιότη, δὲν εἶναι καὶ χαμὸς πολὺς ἂν δὲ μὲ κατηλάβει. Ὅμως, δίχως νάναι κανένας πατριώτης μὲ τὸ τρεχούμενο νόημα, δίχως νὰ μπορεῖ νὰ ὑμνολογάει ἢ νὰ κλαίει τὶς παλιὲς δόξες τοῦ τόπου αὐτοῦ καὶ νὰ νειρέβεται ἕνα ἀναστύλωμα τοῦ περασμένου, μπορεῖ νὰ λαχταράει ἕναν ἀνθρωπισμὸ καὶ μιὰ ζωὴ μὲ πιὸ δροσιὰ κι ἀλήθεια. Κ' ἐγώ, τελιόνοντας, δὲ μπορῶ παρὰ νὰ χαρίσω μὲ ὅλη τὴν καρδιά μου τὶς ὑψηλὲς χαρὲς ἀπὸ τοὺς «Ἀλαφροΐσκιωτους» καὶ τὰ παρόμια σ' ἐκεῖνους ποὺ τὶς λαχταρᾶν καὶ νὰ γυρίσω μὲ παρηγοριὰ στὴν τιμιότερη προσπάθεια τοῦ κ. Ρήγα Γκόλφη, μὲ ὅλες τὶς ἀτέλειες κι ἀδυναμίες τῆς μούσας του, ποὺ δὲ βρέθηκα νἀραδιάσω παραπάνω.

ΠΕΤΡΟΣ ΒΑΣΙΛΙΚΟΣ